Eric Holder

MATMAZEL CHAMBON

Fransızca aslından

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-910-2
© Flammarion 1996 / Onk Ajans Ltd. Şti. /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1997)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Eko Basımevi'nde basıldı. (1999)
Dizgi: Serap Kılıç

Eric Holder

MATMAZEL CHAMBON

ROMAN

Fransızca aslından
çeviren
SAADET ÖZEN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
Mademoiselle Chambon

Eric Holder, 1960 yılında Lille'de doğdu. Anne-babasıyla bütün Fransa'yı dolaştıktan sonra, eşi ve çocuklarıyla birlikte Montolivet'ye yerleşti. Yaşamı boyunca çiftçilikten garsonluğa pek çok meslekle uğraştı. *Eric Holder* adını, ilk kez 1984 yılında yayınlanan '*Nou- velles du Nord*'la (*Kuzey Öyküleri*) duyurdu. Bu öykü kitabından önce roman denemeleri olmuşsa da bunlar pek başarı getirmemişti. O günden bu yana, ondan fazla öykü kitabı ve romanı yayınlandı. 1994'te '*La Belle Jardiniere*'le (*Güzel Bahçıvan*) Novembre Odülü'nü aldı. 1996'da, öykülerini içeren '*En Compagnie des Femmes*' (*Kadınların Eşliğinde*) ona Roger Nimier ödülü'nü getirdi. Ardından '*Mademoiselle Chambon*' ve (*Bienveuve parmi nous*) geldi. Yapıtlarında sıradan insanların, yaşamlarının düz çizgisini bozan olaylar karşısında geçirdiği sarsıntıları dile getiren yazar, eşi ve çocuklarıyla 'Mavi Ev'inde sakin bir yaşam sürmektedir.

I

Antonio, Matmazel Chambon'u yalnız ismen tanıyordu. O şubat ayının başına kadar, şöyle üstünkörü göz attığı bir karnenin altındaki bir imzadan ibaretti – karneyi okuma işi, Anne-Marie'ye düşermiş gibi gelirdi ona. Aynı ismi, Chambon, Véronique Chambon isminin veli toplantısı davetiyelerinin altındaki imzada da şöyle bir görmüştü – veli toplantılarına da katılmazdı. Kevin ise, ona 'Öğretmen' derdi. Yalnızca 'Öğretmen' ve o küçücük ağıza garip kaçan söyleyiş biçimi, baş eğmeyle karışık bir şefkati dile getirirdi. Antonio'nun Matmazel Chambon'la karşılaşması için Anne-Marie'nin hastalanması gerekti. Pis bir bulaşıcı gribe yakalanmıştı; atölyede aynı durumda olan daha bir sürü kadın vardı. Antonio, şantiyeden ancak saat beşte çıkabilmişti. Okula yirmi dakika gecikmeyle, koşarak girmişti. Mekânların düzenlenişi hakkında hiçbir şey bilmediği halde hiç duraksamaksızın, içgüdüsel bir biçimde Kevin'in öğretmenle beraber onu beklediği salona yollanmıştı.

Havanın hâlâ biraz aydınlık olmasına karşın, çocuk resimlerini sarımsı neonlar aydınlatıyordu şimdiden. Pencerelere, dışarıdan içerisi görülmesin diye dalgalı, yarı saydam camlar takılmıştı. Burası tebeşir, toz kokuyordu. Küçük masalar boşaltılmanın acısını çekmekteydiler, solmakta olan yaşama ilişkin işaretler; üzerlerin-

deki bitmiş kurşun kalemler, çizgili plastikten cetveller, yenilmiş silgilerle bırakılıp alelacele terk edilmiş konutlar gibiydiler... Anne-Marie'nin övünç kaynaklarından biri, Kevin'e Katolik okuluna gitme fırsatını sağlayabilmiş olmasıydı. Antonio Katolik okulunun bu derece sefil gözükebileceğini hiç düşünmemişti.

Montmirail, Marne, 51'deyiz. Orada kışlar hüzünlü olur. İlkbahar da geç gelir. Sakinlerinin –olsun olsun sekiz bin kişi– en büyük saplantısı da galiba gürültü yapmamaktır. Sokaklardaki evler ne soğuk, ne de konukseverdirler. İnsanları karşılarına çıkan olayların ritmiyle yaşamaya çağırırlar: eskiden savaş, şimdi ise kesintiler ya da aylık vergiler ya da Sosyal Sigorta'nın bedeli. İnsanlar orada kibar değildir – niye olsunlar ki? Asık suratlı da değildirler.

Antonio salona girdiği zaman, Kevin şöyle bir başını kaldırdı. Babasına çekmişti ve böylesi genç bir yüzde o vahşi kararlılık ifadesi – babasınınkilerin aynı kara gözler, alnın üstündeki o aynı kara perçem şaşırtıcıydı.

Matmazel Chambon masasının üstüne oturmuş, zaman zaman Kevin'in ödevine göz atıyordu. Birkaç gün içinde yirmi beş yaşına basacaktı – Antonio da daha büyük değildi. Matmazel Chambon ufak tefek, zayıf ve solgundu – o iştahsız solgunluktandı onunkisi. Orantısız göğsünü siyah bir hırkayla bastırmaya çalışmıştı.

Hiçbir serzenişte bulunmamış, gecikmeyi yumuşatmaya çalışarak, zamanı olduğunu, Kevin'in babasıyla tanıştığına çok memnun olduğunu öne sürerek tam tersi biçimde davranmıştı. Peki neden diğerinin gözlerini yere eğmesi, özür dileyerek yanıt vermesi gerekmişti?

Bunu izleyen hafta boyunca Antonio, şantiyede, dışarıda, kadına o anda ne yanıt vermesi gerektiğini hayal etti.

Matmazel Chambon'a gelince; o da hafta sonunda daha büyük bir kente gitti. Para biriktirmişti ve kendi-

ne bir elbise almak istiyordu. Dikkatini çeken bir model vardı. Son derece basit, soluk kırmızı renkli, açık yakalı, diz üstündeki yırtmacıyla belki biraz cesur bir şeydi. Ama kabindeki büyük aynaya bakarken aklından şöyle bir şey geçti: 'Acaba bu, örneğin onun hoşuna gider miydi?'

II

Mevsim kış ve bir türlü bitmek bilmiyor. Arabaların ön camlarına kartonlar konuluyor, sabah yerlerinden oynatıldıklarında çevreleri hep buz tutmuş oluyor. İnsanlar günlere sırtlarını kamburlaştırarak başlıyorlar, evlerine içeri çekilmiş boyunlar, eğik alınlarla dönüyorlar. Sokaklar hiç bu kadar gri görünmemişti. Açık havada pazarların kurulduğu ya da meyhanelerin teraslarına gömlekle gidildiği yaz günlerinin anıları bile kayboldu. Bazı masallarda olduğu gibi, güneş sanki çalınmış, sanki bir daha geri gelmeyecek. Nadir yayalar Montmirail'da karşılaşıp birbirlerine kuşkulu bakışlar fırlatıyorlar. İnsanoğlu öyle bir hamurdan yoğrulmuş ki, havanın durumundan diğer insanları sorumlu tutabilir.

Sabahın yedisinde şantiyeye gitmek zor iş. Şu an için idare ediyor, şantiye yalnızca on kilometre ötede. Bir memur çiftinin inşa ettirdiği bir ev. Antonio duvarcıların sözleşmesini bilmiyor değil: hava soğuk olursa –çimento tutmaz çünkü– ya da yağmur yağarsa, patron daha saat sekizde işi paydos edebilir. Ne var ki patron Van Hamme, işyeri de aynı adı taşıyor. Vasıfsız işçiler üç gün bile dayanmıyor. Van Hamme'ın, giderler sınırı aşmasın diye takım elbisesinin ceketini çıkarıp makinenin içinde bizzat kum kardığı bile oldu.

Tatil yok, Van Hamme'la asla tatil olmaz. Her sabah dişlerini sıkan, birkaç yıldan beridir sürüyle vasıfsız

işçinin ve başka duvarcı ustalarının gelip gittiğini görmüş olan Antonio'yla da olmaz. İşte bu yüzden Van Hamme, tıpkı bugün yaptığı gibi bazı akşamlar çıkıp Antonio'nun evine geliverir. Katalogdan seçilip taksitle alınmış olan kanepeye azametle yerleşiyor. Antonio tabureyi alıyor, Anne-Marie aperitif öneriyor, ricard, martini, bir skoç. Anne-Marie, Van Hamme çıkıp geldiği zaman kaygıya kapılmaktan kendini alamıyor. Elinin boş durmaması gerek. Bardakları doldurmak, bir tepsiyi değiştirmek, bisküvi sunacağı kâseler konusunda duraksamak ona iyi geliyor. Kâseleri de aynı şekilde katalogdan seçerek aldı. Tanıtım fotoğrafının altında şöyle yazıyordu: Çin üslubuyla elde boyanmış olan bu eşsiz parçalar, ince zevkinizin kanıtı olacaklar.

Eli kolu dolu bir halde salona geldiğinde, Van Hamme hep diğer patronlarda yürek olmadığını söylüyor olur. Hayatta iş bilmek gerektiğini. Boşu boşuna ortaya ikram ettiği ucuz, ufak purolar içer. Bana bak Antonio, der, ben bir girişimciyim, bunun ne anlama geldiğini biliyor musun? Beni kazıklamalarına izin vermediğim anlamına gelir bu. Duruma hâkim olma mantığına sahip olduğum anlamına. O danalar gibi değilim.

Aynı hamurdan yoğrulmuşuz Antonio – işte o an, küçücük bir an, Anne-Marie gurura kapılır, çünkü Van Hamme her şeyi, şu yepyeni televizyonu olduğu kadar, *üst* katta kimbilir neyle oynayan Kevin'i de kucaklayan geniş bir hareketle sağlam taştan duvarları, belirgin kirişleri göstermiştir ve bu ev, onu Antonio kendi elleriyle yapmıştır, su borularını falanca arkadaş yapmıştı, ve elektriği bir başkası, evet, Antonio evi yaptı ve Anne-Marie mutfağın, banyonun karolarını seçti. Üstüne Van Hamme, keşke sen benim oğlum olsaydın, diyor, senin gibi birini isterdim ben, neden benimle partiye gelmiyorsun?

Böylece Anne-Marie –biraz– gurur duymaktan vazgeçiyor. Anne-Marie korkuyor. Van Hamme kanepede, dumansız purosuna abanarak, ricardı ya da martiniyi beklerken, doğanın sırtına yük ettiği, biri on yedi, biri on dokuzundaki o iki salağın değil de, Antonio'nun onun oğlu olmasını istediğini yineliyor; anneleri çok şımarttı o ikisini, iş sırf bana kalsa, kıçlarını tekmeleye tekmeleye yürütürdüm onları, sonucu nasıl oluyormuş, görürdük...

Bunun üzerine Anne-Marie görüşünün bölündüğünü, parçalandığını hissediyor. Sanki sağ gözü –Van Hamme– görmez olurken, sol gözü keskinleşiyor: Antonio, alnını bölen o kısa kahverengi perçemiyle daha da belirginleşiyor ve Kevin ona ne kadar da benziyor, sessiz Antonio, müdahale etmeden dinleyen Antonio, her sabah olduğu gibi dişlerini sıkan ve her hafta sonu ısı yalıtımını daha da iyileştiren, evin çevresine duvar ören, çalılar diken Antonio...

Ah evet, sol gözde tüm bunları o ve Kevin için yapan Antonio'dan başkası yok, kimin aklına gelirdi ki? On altı yaşında bir baloda tanışma, on sekizinde evlilik, hemen ardından Kevin. Sol göz buğulanıyor, Antonio'm benim, yakışıklı Portekizli duvarcım, sen haklısın, hiçbir şey söyleme – sağ göze, git zırla salak.

Şişeler, bardaklar ve kâselerle dolu tepsiyi, şöminenin önündeki sehpaya koydu demin. Van Hamme'ın kendi bardağını yeniden dolduracağına ilişkin kendi kendine bahse giriyor. Van Hamme kimseye hiçbir şey sormadan bardağını yeniden doldurur hep.

❄

Bahse girdi, kazanıyor. Antonio'ya rastladığı gün olduğu gibi. Değişmedi. Hep o küçük, muhalif herif.

Bela arıyor gibiydi, ama bu doğru değildi, Antonio, on altısındayken omuzlarını çekingenliğinden dikleştirirdi, çünkü yalnızdı. Anne-Marie bunu hemen görmüş, kendi kendine, o, diğerleri gibi değil, demişti. Kapkara saçları ve gözleriyle. O sert çocuk havasıyla; ama işin bu tarafı hiç sökmüyordu.

İlk adımı Anne-Marie atmıştı. Çocukta nefis bir kabalık vardı. Anne-Marie onu tavlayacağına ilişkin bahse girmemişti, bu daha geniş bir şey, birdenbire onun üzerine oynadığı bir tür yatırım, hayatının erkeğinin söz konusu olduğuna ilişkin ani ve delice bir kesinlikti. Anne-Marie, o zamanlarda kendine döndüğünde bunu düşünebildiğine şaşırıyor, ürküyordu. Herkes gibi aşk hayalleri kurmuşsa da, asla, hele de o yaşta, o buluşmanın, şimdi içinde garip bir biçimde yankılanan o formülün gölgesinde gerçekleşebileceği hiç aklına gelmemişti – o benim hayatımın erkeği.

Ve yaklaşık on yıl sonra bunları yeniden düşündüğünde, bakışları birden dalıyor, o dik omuzlu, ne kadar da inatçı görünüşlü o genç adamı ve gözlerle alın arasındaki ne olduğunu bilemediği, bugün o ve Kevin için ne olsa yapmaya hazır o gergin, o mutsuz, o dokunaklı şeyi anımsıyordu. Ve aralarındaki benzerliğe karşın, Kevin babasının oğlu olmaktan çok Anne-Marie'nin bir yaratısıydı; Antonio'nun gözleri, kafasından geçen bir düşünce, bir ayrıntıyla oğlunun üzerinde dalıp gittiğinde, onda o babaca gurur değil, bizzat Anne-Marie'yi kucaklayan o bakış, sizi gözetiyorum, ben yaşadığım sürece başınıza asla kötü bir şey gelemez, tüm gücümle gözetiyorum sizi diyen hava sezilirdi.

Anne-Marie aşk sözcüğünü sevmez. Onu şarkılarda duydu, dergilerde ya da üç franklık kitaplarda okudu. Iki senelik lise yaşamı boyunca –daha ötesine gitmemişti–, kız arkadaşları sözcüğü kendilerinden geçerek yine-

lemişlerdi hep: hiç o anlarda olduğu kadar aptal gelmezlerdi ona.

İyi ama bunu nasıl adlandırmalı, diye soruyor kendi kendine, sol gözdeki bu fazladan buğulanmayı, Kevin üst kattan indi az önce, Antonio onu geri yolladı –sertçe, iki kelimeyle– ve Anne-Marie nedenini biliyor: Antonio, Van Hamme gibi adamların, sırf bir 'günaydın küçük'le bile olsa Anne-Marie'ye dokunan herhangi bir şeyi kirletmelerini istemiyor. Anne-Marie bunu biliyor ve hissediyor. Sehpanın yanında diz çöküp servis yapmasının ona yeterince acı çektirdiğini biliyor ve hissediyor.

İşte Van Hamme, veletlerle böyle konuşmak gerek, ben de benimkilere aynını yapmalıydım, dedi bile.

III

Matmazel Chambon, adının Véronique değil de Elise ya da Lise ya da Laure olmasını isterdi –ve sonuncusu en iyi seçim gibi geliyordu ona–, sonuç olarak, şimdi karların Montmirail çevresindeki sokaklarda, Morin kıyılarında erimesi gibi kaygan adlardan biri olsundu – Véronique gibi sert olanlarından değil yani. İçten bir günlük tutuyordu. Bir gün adımı attı. Laure'a, yazdı. Böylece içini dökecek birini bulmuş oldu.

Böylece Laure bir 23 Şubat gecesi, Docteur-Farny Sokağı'ndaki küçük, tek odalı evde, Véronique'in dizlerinin üzerindeki kareli bir metot defterinin üçüncü diliminde doğmuş oldu, bir cumartesi öğleden sonrasıydı, pek sevgili Laure'cuğum, sana bir itirafta bulunmam gerek, ben Véronique Chambon'u sevmiyorum. Sanırım hiçbir zaman da sevmedim. Yalnızca adını değil. Onunla beraber gelen hiçbir şeyi, anlıyor musun?

Hiçbir şeyi.

Beni yalnızca bir tek kez şaşırtacaktı. On yedi yaşındaydı ve yaşı da Paris'teki o konseri vermeyi kabul edişindeki bilinçsizliği herhalde açıklıyordu, Fauré, keman ve piyano için birinci sonat, *la* majör op. 13, *mi* minör op. 108. Aynı şekilde bunu en iyi arkadaşı, piyanonun başına geçmiş, o zamandan beridir de aynı yolda devam etmiş olan Mathilde için de yapmış olabilir,

France-Musique'ten Mathilde'in sesi geliyor, yurtdışında resitaller veriyor – ona da yazmalı.

Nereden başlamalı?

Güzel. Şöyle bir karara varalım. Bugün 23 Şubat, günlerden cumartesi ve benim dersim yok. Sana üzerinde oturmakta olduğum çift kişilik yatağın kenarından yazıyorum. Bu çift kişilik yatakta asla benden başkası olmadı, sana açmaya hazırlandığım şeye biraz daha içten bir nitelik kazandırabilmek için yalnızca ayak ucundaki küçük lambayı yaktım.

Öncelikle ben iyi miyim? Şimdi evet, Laure. Demin değildim, ama sana yazmaya karar verdiğimden beri, örneğin bir kadeh şarap içmiş gibiyim.

Şimdi sana lambanın ve yatağın çevresindeki dairenin ayrıntılarını vermeliyim. Geçen eylülde buraya geldiğimde emlakçı aracılığıyla bulduğum tek odalı bir ev burası. Kiralamak için acele etmek gerekmişti. Ayda bin frank. Belki miktar sana gülünç gelebilir: buralarda, bu çok yüksek bir fiyat. Elbette ki kira sözleşmesini bozmalı, daha az fiyata daha büyüğünü bulmalıydım, ama bu tek odalı evde hoşuma giden, hem yumuşacık, hem de garip bir şey var. Burada evimdeyim ve burayı her an hiç pişmanlık duymadan terk edebilirim. Duvarlar daha yeni beyaza boyanmıştı. Azıcık mobilya: birbirine benzemeyen iki sandalye, bir masa, ailemden bana kalan, ailemi terk ettiğim zamandan beri bana eşlik eden biricik güzel eşya olan yazı masam.

Gizli bir mekanizma, bundan böyle sana yazdığım defteri yerleştireceğim bir çekmeceyi açıyor. Başka ne var? Bir duvarın kenarına, doğrudan kadife bir döşemenin üzerine yerleştirilmiş, hepsi okulla ilgili olmayan birkaç kitap. Kabında duran keman. Yanında, komşuları rahatsız etmeden çalışmaya yarayan 'dilsiz' keman.

İşte, Véronique burada çıkıyor karşına Laure. Gözlerini defterden kaldırıyor– yoksa mektuptan mı? Bakış-

ları biricik pencereden geçip, bir uçta, bütün gece yeşil neonlarla parıldayıp duran yeni bir eczaneyle sınırlanmış olan Docteur-Farny Sokağı'na takılıyor; öbür uçta, kutuda jambon, bayat şekerler ve bir litrelik kutularda ev yapımı biraların yanında kadehte şarap da satan, bakkal-meyhane karışımı bir yer.

Bazen alnını cama yapıştırmış bakarken, Montmirail Meydanı'nda karşılaştığı, yargılanma kaygısı taşımaksızın meyhaneye gidebilen falanca insanı tanıyıveriyordu. Böyle kalmak istiyordu Véronique Chambon, alnını cama yapıştırmak, eczaneden gelen ya da meyhaneye giden Montmiraillılar'ı tanımak.

❄

Ben bunun için yaratılmamıştım, Laure. Herhalde benim hatam bu: asla herhangi bir istekte de bulunmuş değilim. Belki de evet, bir seferinde, greyfurtların ayaklarının ucuna yükseldiğinde yakalayabileceğin yükseklikte yetiştiği ülkede yaşamak istemiştim. Ama insanlar bana bir garip bakmışlardı. Greyfurtların yetiştiği ülke mi, gerçekten mi, demişlerdi bana.

Greyfurtlar mı?

Önceleri biraz, sonra gitgide azalan, sonunda hiç kalmayan bir güvenle evet diye yanıtlamıştım.

❄

Bilirsin, diğerlerinden hep ayrı duran o küçük kızdım ben. Onların adları Mathilde, Elise ya da Lise'di, adları su gibi akışkan ve basitti. Kahkahalarla gülerlerdi, çünkü ne istediklerini biliyorlardı. Daha beş yaşımdayken, gözlerimin çevresinde mor halkalar olduğunu söylerler.

Ablam bana, ne kadar da salaksın, zavallım benim derdi, bundan dolayı ona kızmazdım, haklı olduğunu biliyordum, onunla aynı kanıdaydım; hatta aynada Véronique'e bakıp, kafamı ablamınkine benzer bir biçimde sallayarak, şişşt, şişşt, ne kadar da salaksın, zavallım benim, bile diyebilirdim.

Bir ayrıntı, Laure, bir tanecik: sol yenimin içinde, bileğimin altında temiz ve yeni ütülenmiş bir mendil bulundururdum hep. Sağ elle kolayca yakalanabilecek biçimde bir taraftan sarkardı. Bunu nereden görmüş olabileceğimi bilemiyorum, ne annemin, ne de ablamın böyle bir alışkanlığı vardı. Ama iş şuradaydı ki, her sabah, önce ortaokula, sonraları liseye gitmek için giyinirken, bileğimin ardına kaydırdığım o mendil olmazsa çıplak kalırmışım gibi gelirdi bana. Ve zor durumlarda köşesini kurcalamak, beni tümden gülünç olmaktan kurtarırdı – en azından ben öyle hayal ederdim.

Bir akşam, bu sefer üniversitedeydim, Mathilde beni görmek için kaldığım yurda geldi. Az zaman önce önemli bir piyano yarışmasından başarıyla çıkmış, aynı anda da, ilk iş anlaşmasını elde etmiş bulunuyordu. Pleyel Salonu'nda verdiğimiz konser, birkaç yıl gerimizde kalmıştı artık. Getirdiği yarım şişe şampanyayı yurdun demir maşrapalarında içtik. Onun adına o kadar mutluydum ki; ikimiz de biraz şaşkın bir halde sürekli gülerken, o birden durdu. Gözlerini, yaptığım bir hareketle şimdi avucuma ulaşmış bulunan mendilimin köşesine dikmişti.

Ah, şu senin hüzünlü kol ucun, derken gözlerinde garip bir bakış belirdi.

Artık o hüzünlü kol uçlarından kullanmıyorum, Laure. Ama bazı günler, mendilimi aynı yerde, biraz daha aşağıda yumak yapıyorum. Kazağın ya da gömleğin altında, ön kolun ortasında bir siğilden daha kabarık durmuyor.

Bazı günler, yanımda mendil taşıyorum.

❁

Sana o konserden söz etmem gerek, yoksa hiçbir şey anlamazsın. Mathilde, yaşadığımız yer olan Troyes'daki konservatuarda, piyanoda birinci olmuştu. Ben ise kemanda üçüncü gelmiştim. Onların evde, biz bize Fauré'nin ikinci sonatının (mi minör op. 108) açılışını yapan *andante non troppo*'yu tekrar etmekte olduğumuz bir öğleden sonra –ve gerçekten de o gün havada, parçanın gerektirdiği özlemi yükseltirken, bir yandan da notaları akıcı kılan bir tür zarafet salınıyordu–, annesinin bir arkadaşı bizi dinlemek üzere salona girmişti. Ben onu tanımıyordum, bizi gerçekten dinlediğini, yani onu düşlere boğmadığımızı, onun bizim oyunlarımızı incelediğini görüyordum. Bittiğinde, Fauré, *andante non troppo* hiç fena değildi, acaba kendinizi birinci ve ikinci sonatların tümünü sunacak yetide hissediyor musunuz, dedi. Kadın iriydi, uzun kirpiklerinin altında, insanın daha bir zaman saklamak isteyeceği bakışlarıyla çok güzeldi. Evet yanıtını veren Mathilde olmuştu.

Kısa süre sonra Mathilde'e bir telefon geldi, acaba Pleyel'de konser verebilir miydik, tek bir gece, ama bir anlaşma yapılacaktı, ücret de alacaktık.

Sana yineliyorum, Mathilde için öyle değildiyse bile, ben önce bilinçsizlikten kabul ettim. Gene de, kendime karşı dürüst olmam gerekirse, o anda küçük bir Noel ağacı gibi doğan o ufacık ışığı gözardı etmemeliyim.

Ve provalarımız boyunca, o çamağacının –topları, çiçekten kordonları, altında armağanlarıyla– içimde büyüdüğünü ya da yaklaştığını duyuyordum. Mathilde de büyük olasılıkla benzer şeyler hissediyordu. O şeyin adlandırmaya kalkışılmasını, böylece tatsızlaştırılmasını, azaltılmasını kaldıramayan, uzun dostlukların yarattığı

o ortak uyumdan dolayı bu konu hakkında konuşmuyorduk.

Sana konseri anlatayım. Şu kadarını bil, o gece, delice ürkekliğimize karşın, Mathilde'le ben artık kocaman olmuş olan ağacın altındaki hediye paketlerini birer birer açtık. Uzun uzun alkışlandık. Bizi görmek için kulise geldiler, bize vaatlerde bulundular. Sonra ışıklar birer birer söndü. Ertesi gün Troyes'a geri döndüm.

Orada da ateş biraz daha sürdü, tıpkı külün altından kıpkızıl gözüken korlar gibi – yerel gazetelerde birkaç makale, Mathilde'le benim gencecik göründüğümüz, hâlâ sakladığım siyah beyaz kocaman fotoğraflar... Sonunda hiçbir şey kalmadı.

Bizi yaşatan nedir, bilir misin Laure?

Günün birinde benzer bir yükselti bulma umudu.

Sana yazıyorsam, bu o yükseltinin gelmekte çok gecikmesinden.

IV

Şantiyelerde sürekli çalışan üç kişiydiler. Mallard, Mahmud, Antonio. İşletme herhangi bir işi belli bir sürede bitirmek zorunda olduğunda, geçici işçi ya da çırak tutulurdu.

Mallard'ı kimse sevmezdi, hatta, noktası noktasına birbirinin aynısı siyasal düşünceleri paylaşmalarına karşın, Van Hamme bile. İriyarı, gürbüz ve çalışkan olmasına karşın, Mallard'ın, kötülükten aldığı tadı hemen belli eden, garip, gizli bakışları vardı. Ceza görmemek şartıyla, daha kötü şeyler yapabileceği hissedilirdi. Onda, kimi insanların gizlice kötülük yapmaktan aldığı o zevkten vardı. Parti de kimi zaman ona bu konuda olanak tanıyordu.

Şimdi aylardan mart. Havalar artık daha yumuşak. Kırlarda, çıplak çitlerin arasında, sarı koca lekeler halinde patlayan katırtırnakları görülür oldu. Şantiyeye zımpara makinesi getirilmemiş, bu da can sıkıcı, çünkü, fazla büyüğünden seçilmiş bir kapı üstü kirişini kısaltmak gerekiyor. Antonio'nun arabasındaki çantada bir tane var. Gidip alıp getiriyor, deniyor. Boşuna, disk, demirleri sıkan betonun kıyısından bir parçayı güç bela kesebiliyor.

Beceremiyorsun da ondan, diyor Mallard, ver şunu bana. Beş dakika bile geçmeden kızarmış tellerin kokusu içinde motor erimişti.

Bok, dedi Antonio, o makinenin kaça patladığından haberin var mı senin?

Ağlama yavrum, sonuçta hapı yutmuş durumdaydı zaten.

Hayır, Mallard, hapı yutmuş falan değildi, üstelik bana yavrum deme.

Peki, diye yanıtladı Mallard. Bu sefer de 'enayi' diyeceğim. Sen aranıyor musun yoksa... Bakışlarda kaçak bir taraf yok artık. Kötü bir neşeyle parıldıyorlar. Antonio'nun boyu onunkinden otuz santimetre daha kısa olmalı, kilosu da bir o kadar eksiktir.

Mahmud elindeki küreği bırakmadı. Yavaşça Mallard'ın sırtına doğru yaklaştı. İki adamı ayırmak için kılını bile kıpırdatmayacak. Kime ve nereye vuracağını biliyor zaten.

İşte tam o sırada geldi patronun BMW'si, çakılların, daha doğrusu harç yapımında işe yarayan 'kumluğun' üzerindeki tekerlek gıcırtılarıyla. Van Hamme, dışarı çıkar çıkmaz, bir bakışta durumu anlıyor. O kadar iyi anlıyor ki, olayı özetleme işini Mahmud'dan istiyor. Antonio kollarını yeniden iki yanma bıraktı. Mallard koca gövdesinin ağırlığını bir bacağından diğerine aktarıp duruyor; bakışlarındaysa, gene yalan söylemeye hazırlandığı görülüyor.

Peki, diyor Van Hamme, makinenin parasını ben ödüyorum. Hırdavatçıya gidiyorsun Antonio ve işletmenin hesabına işletiyorsun. Demek istiyorum ki: derhal gidiyorsun.

Antonio tek kelime etmeden arabasına gidip kapıyı çarptı. Tam kalkacağı sırada, Van Hamme yetişti. Açık pencereden, şantiyeye bugün yeniden gelme artık, dedi, Mahmud senin alet edevatı temizler. Git biraz kafanı dinle.

Sonra, şantiyeye geri döndüğünde, yeniden işe koyulmuş olan Mallard'ı yan gözle süzerek: sıkı çalışıyor.

İtin teki olduğunu gayet iyi biliyorum. Ondan vazgeçemem. Şimdi olmaz.

❋

Rendeyi alıp yeniden büyük meydana çıktığı zaman Antonio kendini işsiz güçsüz hissetti. Öncesindeki gerginlik, bu duyguyu sevimli kılıyordu. Doğrudan eve gidebilir ya da Kevin'i almaya gideceğini söylemek üzere atölyedeki Anne-Marie'yi uyarabilirdi. Ama havada, insanın çok nadir karşılaştığı, onu biraz soluk almaya, artık hiçbir şey düşünmemeye kışkırtan bilinmedik bir şey vardı. Asla meyhaneye gitmezdi: uzaktan uzağa bugünlük bir istisna yapacağını düşünüyordu. Şu tezgâhta içersen on beş, masada içersen yirmi frank ödediğin türden iyi bir bira.

O akşamüstünün vaktinden önce ilkbahar havasına bürünmüş güneşi, kırmızı tuğladan ev cephelerinin, sert, çimento balkonların üzerine neşeli parıltılar saçıyordu. Montmirail'ı çocukluğundan bu yana tanımasına karşın, Antonio, bu küçük, sevimsiz kenti sevmezdi. Bununla beraber, bir anının ya da şimdiki gibi bir ânın hatırına, buraya karşı bir tür sevecenlik duyardı. Ama bu da çabucak geçerdi.

Çöküşün ağırlığını duymak, bir banka hesabının boyutlarına indirgenmiş büyük umutları; açılan bir mağaza, kapanan bir başkası, yeni bir çeşmenin belediye meclisinde oya sunulması gibi kimi ufacık ayrıntılarla kaçılmaya çalışılan sıkıntıyı anlayabilmek için, taşranın göbeğindeki bir kasabada büyüyüp, sonra da aynı yerde yaşamak gerekir.

Kasabanın kendisi de dağılıyor sanki, çizgileri bulanıklaşıyor. Akıl hiçbir sürpriz olmadığından, şekillere ve insanlara karşı merak duymayı reddediyor. Her şeylerinin bilindiği sanılan okul arkadaşlarıyla artık konu-

şulmuyor. Tarihin büyük anları, özünde hayal bile edilmeyen bir uzaklıktan geliyor. İnsan içine kapandı: iş güç içinde insan ya evleniyor ya da içiyor.

Matmazel Chambon'un kaldırımın öbür ucunda belirdiğini gördüğü zaman –o da Antonio'yu aynı anda tanımıştı–, garip bir şey oldu. Saniyenin binde biri kadar bir zaman için, bilmediği bir yolda dolaşmakta olduğuna ilişkin çok belirgin bir duyguya kapıldı. Bir ayrıntı, saçma bir biçimde, dikkatini karşı tarafa yöneltmesini engelliyordu: dört pencerenin altında uzanan ve varlığını daha önceleri fark etmiş olduğunu anımsayamadığı, seramikten yatay bir bant. Matmazel Chambon ilerlerken, kendi kendine lanet okuyarak, gözlerini seramik banttan alamadığını fark ediyordu.

Onunla karşılaşma vakti geldiğinde, henüz üzerinden çıkartmadığı pis iş tulumu, ağır şantiye postalları, topak topak alçı dolu saçlarıyla kendini uzaktan görüverdi.

Antonio karşısına geldiğinde, Matmazel Chambon bunu elle tutulur biçimde hissetti: adamın çekincesini, alnına düşen perçemlerin içindeki topakların utancını ve kendisinin de, saniyenin binde biri kadar bir zaman içinde, bit ayıklarmışçasına o topakları ayıkladığını. İlk günaydın diyen o oldu, bu kibarlık havada süzülüyor, sakin sakin Antonio'nun ürkekliğine yerleşiyordu. Kızın üzerinde yeni satın aldığı elbise vardı. Bu da Antonio'nun beceriksizliğini iyice artırıyordu.

Demek çıktınız bile, dedi Antonio. Kız, dalgın bir adamla dalga geçerken yapıldığı gibi başını hafifçe yana eğerek, zamanıydı, diye yanıtladı.

Antonio, Kevin'in okuldaki durumu nasıl, dedi. Bastırmak istemesine karşın, bir gülümseme kızın dudaklarına dek yükseliyordu; adam fazla hızlı konuşuyordu, ne konuda konuşsa olurdu, sohbeti zenginleştirmekte zorlanıyorsa da, böylesi durumlarda öne sürülen

şeylerden hiçbirini, ne hava durumunu, ne de sağlığı ortaya sürmüyordu. Ve o kara gözleri, inatçı alnı, fırça gibi perçemleri...

İyidir, dedi ağır ağır. Başını öbür yana eğiyor, hiç utanmaksızın, üstelik böyle şeyler aralarında olağanmış, uzun süredir varmışçasına yüzünde oyalanıyordu.

Antonio kızın onunla alay etmekte olduğunu düşündü.

Ayrıldıkları zaman, söylemekten hoşlanacağı sözcükleri bulana kadar çeyrek saat geçti: sevimli, olağan, daha da iyisi: patavatsız sözcükler.

Véronique ise, Docteur-Farny Sokağı'na bakan binanın kapısını iterken bir anlık bir şaşkınlık yaşadı. Karşılaşmaları ona o kadar uzun gelmişti ki... Oysa bir dakika bile sürmemişti.

Antonio, eve gidince Anne-Marie ile Kevin'i art arda kucakladı. Anne-Marie, salondaki sehpanın üzerinde Kevin'in ödevlerine yardım ediyordu. Nedir bu, diye sordu Antonio, kitapla defterlerin üzerine eğilerek. Özne grupları ve tümleçler söz konusuydu. Dilbilgisinin ön bilgileri.

Kahretsin, dedi, bunlardan hiç anlamam. Adımı bile doğru dürüst yazmayı bile beceremem.

Bu değişecek, diye ekledi. İkisinin arasına diz çökmüştü. Bazı dersleri beraber gözden geçiririz, ne dersin Kevin? Bazı zamanlar sen bana öğreteceksin. Hem sonra, ben de seni almak için daha sık geleceğim okul çıkışına. Tekrar Anne-Marie'yi kucakladı.

Antonio dürüsttü. Artık Véronique Chambon'da değildi aklı. Yalnızca, gözlerindeki parıltıyla, Montmirail'ı eskisi gibi görmemenin bulanık anısı kalmıştı ona. Bu, kendisininkilere aktarmayı görev bileceği bir umuda dönüşüyordu. Günün birinde, insan kımıldar, Kevin. Artık daha az aptalsındır.

Neler oluyor, diye sordu Anne-Marie. Ne yanıt vereceğini bilemedi. Yeni bir zımpara makinem var, dedi.

V

Anne-Marie haftanın beş günü saat 8.30'da işe başlar, saat 12.00'de paydos eder, 13.30'da tekrar başlayıp 16.45'te işten çıkardı. Ayda altı bin frank kazanırdı. Şanslı olduğunu düşünüyordu.

Maroken eşya atölyesi –ya da buralarda söylendiği şekliyle 'imalathane'– kilisenin girişiyle, neredeyse bir avlu görünümündeki aynı küçücük meydana bakıyordu. Kiliseyi sınırlayan yüksek duvarların üzerinden, şatonun asırlık ağaçlarının tepeleri görünürdü. Sahının yamacındaki genellikle kilitli duran bir kapı, parkı doğrudan kiliseye bağlardı. Beyler zamanının kalıntısı, diğer sıralardaki yastıkların içi saman doluyken üzerlerine işlemeli yastıklar konulmuş, belli kişilere ayrılmış birkaç dua iskemlesinde kendini göstermeye devam ediyordu. Atölyenin 'imalathane' diye adlandırılması, böylelikle ona Gobelins ya da Sèvres havasının verilmesi, kuşkusuz asaletin hükümranlığının hâlâ etkisini koruyan yakınlığından ileri geliyordu.

İçeri girildiği zamansa, sıraya dizilip, deriye uygun en sağlam iğnelerin takılı olduğu dikiş makinelerinin üzerine eğilmiş yirmi kadın işçiydiler. Erkek olarak bir ustabaşı, iki yönetici, bir de küçük bir büronun vitrininin ardındaki sayman vardı. Paris'te dükkân işleten patron çok nadir görülürdü. Kimi zaman temsilciler eşantiyon almaya gelir, kızlara da biraz kur yaparlardı.

Kimsenin işin zorluğundan yakındığı yoktu. Montmirail'da işsizlik öyle bir boyuttaydı ki, 'imalathanenin kadınları' ayrıcalıklı insanlar olarak kabul edilirlerdi. Mağazalarda, içlerinden bazılarının işsiz kocalarının gidip geldiği meyhanelerde onlara güvenilirdi.

Anne-Marie'nin eski arkadaşlarından hemen hiçbiri, onun iyi yazgı diye düşünmeye devam ettiği şeye sahip olamamıştı. Memleketlerinden uzaklaşmak zorunda kalmışlardı. Bir-ikisi La Ferté-Sous-Jouarre'da ya da Château-Thierry'de yer bulmuşlardı kendilerine, ama bu da günde altmış kilometre yol demekti, yaşamını düzenlemekteki zorluk da çabası. Öbürlerine gelince; Anne-Marie onlarla bazen sokakta karşılaşırdı: gözlerini yere eğerlerdi, günaydın yanıtını vermek için cesarete gereksinimleri vardı. Kısa gömlekler, ip atlama zamanlarında geleceğe ilişkin ne güvenler, ne kaygısızlıklar paylaşmamışlar mıydı... Şimdi artık –çok uzun ya da çok kısa giysili– çocukları vardı ve çalışan başka ana-babaların çocuklarının yükümlülüğünü de üstlenirlerdi. Cep diplerinde kalmış sarı paralarla sigara almanın utancından kendilerini korumak için, tütün satan dükkânlara kalabalık zamanlarda gitmekten kaçınırlardı. Ve fırında, kasanın üstüne asılmış çerçeveli mukavvanın üstünde görülen de, onların beceriksiz yazılarıydı: ciddi genç kadın çocuk bakıcılığı işi arıyor, ev temizliği işi arıyor, taksitle alınmış, parası asla ödenmemiş mobilya satıyor, ne olursa arıyor ve hiçbir şey yok. Mukavvanın çevresindeki bant sararıyor. Bir gün onu kaldırıp atıyorlar.

Hayır, ne Anne-Marie, ne de atölyedeki herhangi biri, işin zahmetli olduğunu düşünecek durumda değildi. Gene de, bazı öğleden sonraları, oyalanınalarını engellemek için yükseğe yerleştirilmiş pis pencerelerden içeri bir güneş ışığı süzüldüğü zaman, kimilerinin tezgâhlarından başlarını kaldırdığı görülürdü. Birden göz-

lerinden bir pişmanlık gelir geçerdi, nelerden oluştuğunu bilemedikleri –bir çiçek, kum, açık bir gökyüzü hayali, bir çocuk kahkahası, yazın, tam akşamın indiği zaman eski bir Güney Sokağı'nda dönüp duran keçisağan kuşlarının çığlıkları–, ama bir zamanlar başka türlü bir varoluşun hayalini kurduklarına tanıklık eden bir pişmanlık. İçlerini çekerek deri parçalarına dönerlerdi.

Birkaç yıl önce, bir seferinde içlerinden biri patlamıştı – Henriette, kırk yedi yaşında, girişten itibaren üçüncü makinede çalışır. Ustabaşının özensiz bir dikiş hakkındaki uyarısı üzerine, sen benimle dalga mı geçiyorsun, diye sormuştu.

Sizli bizli konuşulan ustabaşıyla kimse asla böyle konuşmamıştı. Atölyenin bir ucundan diğerine, motorların ritminin yavaşladığı duyulmuştu. Yakında otuz yıldır çalışıyor olacağım, diye devam ediyordu Henriette ve sesi atölyenin yavaş ritminin içinde yükseliyordu, otuz yıldır sabahtan akşama kadar yaka ve kayış diker dururum, bir bak şu ellerime! Ayağa kalkmış, sanki adamın yüzüne indirecekmiş gibi ellerini sallayıp duruyordu. Eve gittiğim zaman suda bekletmek zorunda olduğum şu ellere bir bak, öylesine yakıyorlar ki canımı. Beni uykumdan uyandıran, çünkü ben olmadan da ip çekmeye, horoz düşürmeye devam eden ellere.

Dip taraftan birisi, haydi, diye bağırmıştı. Başka işçi kadınlar da masalarını terk etmişlerdi. Otuz yıl, diye yineliyordu Henriette. Zamanında gelmeye dikkat etmekle geçen otuz yıl! Derileri ziyan etmemeye dikkat etmekle! Tatilleri düşünüp para biriktirmekle! Çocuğun var mı senin, söyle!

Üç tane, demişti ustabaşı geri çekilerek. İşçiler şimdi Henriette'in arkasında etten duvar oluşturmuşlardı.

Peki sen miydin içlerinden biri hastalanıp yıkılmış bir halde doktora götürülmesi gerektiğinde ta okuldan çağrılan? Bağırdığı zaman geceleri uykudan kalkan sen

miydin? Sonra da gelmediğin zamanları kapatmak için fazla mesai yapan!

Benim de başıma geldi, diye kendini savundu ustabaşı, yalan söylemiyordu.

Boş şeyler! Zincirlerinden boşanan Henriette şimdi de erkeklerin özünden ve karılarına bahşettikleri yazgıdan söz ediyordu, parmaklarıyla kontrol ederler, tozların alınmış olmasına aldırmazlar, masaya yerleşirler – eğer alışveriş yapacak zaman olmamışsa kapıyı çarpıp lokantaya giderler.

Ve sen bana bir teğelin lafını ediyorsun, öyle mi?

Güzel bir hay huy olmuştu bu. İşlere dokunmamışlardı – bunu yapmayacak kadar saygılıydılar, ama makinelerin arasındaki boşlukta, gene tezgâhların üzerine düşecek olan deri kırpıklarını havalara atarak, karnavaldaki gibi delicesine şarkı söylemeye, dans etmeye koyulmuşlardı. Sonunda, bir masanın üzerine tünemiş olan Henriette, saymanla beraber büroya sığınmış olan ustabaşına kıçını göstermişti.

❄

Ertesi gün imalathaneye geldiklerinde, birbirlerine bakmaktan, aralarında konuşmaktan kaçınmışlardı. Son derece utanç verici, tıpkı bir linçe benzeyen bir olaya tanıklık etmiş olma duygusu vardı içlerinde. Gene de iş orada kalmış, devamı gelmemişti. Ustabaşı Henriette'in hayal ettiği gibi değildi. Hepsi de bundan dolayı ona saygı duydular.

Ama yıllar sonra, kirli pencereden giren güneş ışığını görerek aynı biçimde hayallere daldıklarında, içlerinden kimilerinin, dudaklarında vahşi bir gülümsemeyle, elbise robasının ötesine geçmiş bakışlarla iğneyi birden durdurduğu oluyordu.

Ne düşündüklerini herkes biliyordu.

VI

Antonio, Kevin'i bazen gidip okuldan almanın dışında, sabahları okula bırakma alışkanlığı da edindi. Kış şantiyesinin işi tamamlanmıştı. Van Hamme, bu sefer Montmirail'ın göbeğinde yeni bir iş bulmuştu. O kadar erken kalkmaya gerek yoktu.

Kevin'i okula götürdüğü zamanları bir başka seviyordu. Artık nisandı, hava tazelik, görünmez titreyişler, fısıldanan vaatlerle doluydu sanki. Antonio, öğretmenlerin sınıflarını toparladıkları büyük koridorda belirdiği zaman, yeni tıraşlı hali, düzeltilmiş, güzel kokular sürülmüş saçlarıyla, Matmazel Chambon'un bakışlarından –aralarında varolan, ikisinin de adlandıramayacağı, onun da şimdi pek de farkında olmadan aradığı o ilişkiden– artık çekinmiyordu. Gözlerini ilk kaçıran Matmazel Chambon oluyordu.

Bunun karşılığında, eğer akşam geldiyse, işten çıkmadan önce bir kova suyla az biraz temizlenmişse bile, insan içine çıkacak halde olmadığı ya da kir pas içinde olduğu duygusundan kurtulamıyordu. İyi ama, diye soruyordu kendi kendine, neden ya da kimin için çeki düzen vereyim kendime? Bunun Véronique Chambon için olduğu bir saniye bile aklının ucundan geçmiyordu. Ne var ki, böyle akşamlarda, gözlerini ilk kaçıran o oluyordu.

Kıza gelince, o da adamın daha sık geleceğini anladığı zaman, ziyaretlerinin aralıklarını saptamaya çalışmıştı. Bu öyle tam olarak bilinçli bir biçimde yapılıyor da değildi: bir gün falan elbiseyi giymeyi, saçlarına bir kurdele bağlamayı, fantezi bir mücevher takmayı kararlaştırır olmuştu. Kevin'i pazartesi akşamı okuldan almış, bir perşembe sabahı da okula getirmişti... Bir sonraki hafta, onunla bir daha karşılaşmamıştı – sonra pazartesi günü yeniden, hem bu sefer hem sabah, hem akşam. Salı günü de öyle.

Bir öğle, kantinde oturup, bir kâğıt kalem alıp Antonio'nun zaman çizelgesini temize çekmeyi denedi. Beyaz kâğıdın üzerinde kara yazılarla ne yapmakta olduğunu gördüğü, hele de tarihleri, saatleri olduğu gibi anımsadığını fark ettiği zaman ürktü, şaşakaldı.

❋

Eve geldiğinde Kevin'in ödevlerine yardım etme işini üstüne almıştı artık. Bu genellikle çocuğun derslerini tekrar etmesini dinlemekle sınırlı kalıyordu. Oğlunun bilgisi, kitabın üstüne eğilmiş, oğluyla omuz omuza sözcükler, sayılar, tarihler öğrenmeye çalışan Antonio'yu şaşırtıyordu.

Bazen biraz uzaklaşıp, o farkında değilken Kevin'i gözlemlediği oluyordu. Gözleri, metni sessizce izleyen ağza, o kırmızı, şeker yediği zamanlarda olduğu gibi, çevresindeki derinin üzerinde solup gidiyormuş gibi duran pek belirsiz dudaklara takılıyordu. Dudaklar, kara gözbebekleriyle, daha yukarıdaki kararlı alınla, gene kapkara saçlarla bir tür karşıtlık oluşturuyordu. Oğlunun çarpıcı bir biçimde ona benzediğini hep söylemişlerdi ona, böyle anlarda, başka bir küçük oğlan keşfediyordu. Belki de bu benzerlik, bugüne kadar Kevin'e

bakmamasının bahanesi olmuştu. Şimdi de, sanki ilk kez görüyormuşçasına hayranlıkla bakıyordu oğluna.

Bir pazar günü hava apayrı bir yumuşaklıktaydı, Anne-Marie'nin bir aile toplantısı vardı, Antonio Kevin'i yanında alıkoymak için ısrar etti. Onu içinde pavyonların, mini golfün, alabalık avının olduğu, sezonu yeni açmış olan bir eğlence merkezine götürecekti. Böyle bir alışkanlığı yoktu; evde, parayı gereksiz yere harcamaktan kaçınılır, güzel günlerde çevrelerini saran bahçenin uygun bir oyun alanı olduğu düşünülürdü.

Az sayıda arabanın olduğu park yerine arabayı çektikleri zaman, Antonio yola çıktıklarından beri tek kelime bile etmemiş olduklarının farkına vardı. Hatta içten içe, Kevin'in hoşuna giden bir şey yapmış olup olmadığından bile emin değildi. O kadar az beraber oluyorlardı ki, ikisi de pek beceriksiz gözüküyordu. Giriş yolunda bir an el ele tutuştular. Bu pek iyi bir fikir değildi. Bir tür utanç duyarak ayrıldılar.

Eğlence merkezi, fidanların hareklere dayanarak büyümeyi beklediği, su birikintisinin çevresinde daha yeni altüst edilmiş toprak yığınlarının görüldüğü, şu yeni düzenlenmiş yerlerden biriydi.

Aile başına yirmi franklık bir giriş ücreti ödeniyordu. Bazı faaliyetler paralıydı. Hemen alabalık avlamaya gittiler. Antonio beceremedi. Kevin, bir işçinin plastik bir torbaya atmadan önce tarttığı iki balık tuttu. Bu onu neşelendirmiş gibiydi.

Mini golfte, okuldan bir arkadaşına rastladı. Antonio ıssız büfede bir yere yerleşmişti, bir bira, bir de Orangina ısmarladı. Montmirail'la, kentin üzerine tünemiş olduğu, açık mavi gökyüzünün üzerinde beliren tepe buradan görünüyordu. Ajurlu masanın üzerinden parmağını geçirdiğin zaman, temiz gözükmesine karşın, parmağın yapış yapış oluyordu.

Kevin koşarak dönüyor, bir yudum Orangina içip gidiyordu, –gören de yarışmakta olan bir sporcu derdi– sonra hızla geri dönüyordu. Antonio bir seferinde onun güldüğünü duydu. Bu onu gülümsetmekle beraber, yüreğinde ufak bir sıkışma duymaktan kendini alamadı. Oğlunu bir kez olsun güldürebilmiş miydi? Oysa o küçük arkadaşı, ne kadar da kolayca yapıyordu bunu...

Golf sopalarını geri verdikten sonra masaya yöneldiler. Antonio ikinci bir Orangina ısmarladı. Zamanında okul arkadaşı olduğu, sonradan Tarımsal Kredi Bankası'na girip, kurumun müdür yardımcılığına yükselmiş olan, kent içinde karşılaştığın zaman, ancak dudağının ucuyla, zar zor bir günaydın diyen Borniaud'nun oğlunu tanıyordu. Borniaud zaten biraz kendini beğenmiş, sanki daha o zamandan içgüdüleriyle kaderin Sezar'ın hakkını Sezar'a vereceğini, bankacıları bir tarafa, Portekizli duvarcı ustalarını bir tarafa atacağını bilen biriydi.

Ciddi bir tarzda giyinmiş olan oğlu da, o hafif tepeden bakan havası, fazla sağlıklı kırmızı yanaklarıyla ona benziyordu. Ölçülü bir rahatlıkla konuşuyor, Antonio'ya 'bey'fendi' deyişinde belli belirsiz bir alay seziliyordu, ama bu bir çocuk, diye düşünüyordu diğeri, çocuklara kızma, asla. Büyüye kapılmış olan Kevin'e ve Borniaud'nun yeterince hoşuna gitmemiş olmaktan kaynaklanan o kaygı dolu ifadeye bakıyordu, acaba aynı şey eskiden, baba Borniaud nedeniyle onun da başına gelmemiş miydi?

Gökyüzünde, süzülüp tepenin ardında kaybolan tek bir pembe bulut vardı. Antonio, öğretmenle aranız nasıl, diye sorduğunda, çocuklar birbirlerine göz kırptılar.

Size söylemem gerek bayım, dedi küçük Borniaud, Antonio'yu peşin peşin erkekçe bir öykünün suç ortağı yapmak istermişçesine ona doğru eğiliyordu, kocaman

memeleri var. Sınıfta bize yardım ederken, dirseğimizle ona dokunmaca oynuyoruz. Hiç farkına varmıyor.

VII

Bunu birdenbire, düşünmeden, çabucak yaptım, dairemdeki, yani kiraladığım dairedeki canım, –benim tarafımdan kısa, aptalca bir kahkaha–, bir pencereyi değiştirtmek, yerine çift cam yaptırmak istediğimi söyledim; Kevin sizin tüm pencerelerinize çift cam taktığınızı, bu işten çok iyi anladığınızı söylüyor, ama zannetmeyin ki –Tanrım, bilinen ve söylenmeyenin, söylenen ve diğerinin bilmediğinin ağırlığı, nereye varır bu iş?–, Kevin'i sorguya çektiğimi zannetmeyin –yeni, aptalca bir gülüş–, evet, biraz içine kapanık bir yaradılışı var, umarım sizin gibi, demekten kendini alıkoyma. Teneffüste beni görmeye geliyor, oh, gerçekte beni görmeye gelmiyor, biraz diğerlerinden uzak duruyor, öyleyse – öyleyse ne? Bocalamaktan vazgeç, zavallım benim, çift cam. Böylece biraz açılıyor, her şeyden, hiçbir şeyden konuşuyoruz, işte çift camı da böyle öğrendim.

Ve uf.

Antonio, elleri ceplerinde, omuzları dikleşmiş bir halde, son çocuklar da okuldan uzaklaşırken ayaklarına bakıyor, bilmiyorum, tam olarak ne istiyorsunuz, diye yanıtlıyor.

Oh, her şeyi, diye yanıtlayabilmek isteği.

Şu pencereyi değiştirtmek. Serin bir rüzgâr esiyor. Ya da belki de – çoğunlukla onca sessiz olan sokağın gürültüsü bu...

Yalanlar söyleyip duruyordu. Birdenbire kuşkulu bir ifadeye bürünen gözlerini kaldırıyordu adam, böylesi işlerle uğraşmak sizin işiniz değil ki matmazel, evsahibinizin işi... Ama ben onunla da konuştum, acenteyle de –yerinde duramıyordu–, laftan anlamıyorlar.

Kendindeki olduk olmadık şeyler anlatabilme gücüne hayran olurken, bir yandan da, konunun gerekleri açısından, daha kötülerini de yapabileceğini açıkça gördü.

❁

İşte böyle, gelmiş, Kevin'e arabada beklemesini söylemiş, toprak rengi sıvayla yeni yapılmış merdivenlerden çıkmış, sonra, eski yıpranmış halini koruyan cilalı tahtadan parmaklığa dokunmuştu. Véronique onu sırtında hissetmekten dolayı sarsılmıştı, kalçaları gözlerinin hizasındaydı, ama gene de tam o anda adamın gözlerini kaçırdığından emindi, tam da öyleydi zaten, bilirkişi olarak sıvayı ayrıntılarıyla anlamaya çalışıyordu, kalçalardan dolayı değil, ama çünkü onun evine giriyordu ve bu ona yersiz ya da duyulmamış bir şey gibi geliyordu, tıpkı şu karşılaşmaması gereken insanların, bir aile ortamında bir araya geldikleri düşlerdeki gibi... Véronique onun biraz sonra evinde olacağını, ne var ki hiç hazırlık yapmadığını aklından geçiriyordu. Yatak düzeltilmemişti. Hiç olmazsa çamaşırlarını toplamış mıydı bari? Evet, diye geçirdi içinden. Gözlerini kapadı, o kadarı da fazlaca küçük düşmek olurdu. Ya içecek ne var? Hafif ateşte pişirdiği musakkayla içmek üzere birkaç gün önce satın aldığı şarabı henüz bitirmediğini anımsadı. Bu ona kapısını bir parça neşeyle açmak için cesaret verdi, giriniz. İşte şuradaki pencere. Çok zor değil: yalnızca bir tane var – yeni bir kahkaha, peki neyin var senin? Lütfen, lütfen, tut kendini.

❄

Antonio kutusunun içindeki kemana bakıyordu. 'Sessiz' keman da yanında. Yığınla kitap, aydınlık duvarlar. İncecik, serin bir koku, özünde, demin kız ona doğru yaklaştığı zaman da soluduğu baş döndürücü bir notayı gizleyen şey, evin içinde de dalgalanıyor. Hanımeli kokusu mu? Pek de iriyarı olmamasına karşın, o odanın ortasında kendini birden pek hantal hissetmişti. Ya da yersiz. Kıza sırtını döndü. O da bundan yararlanarak gizlice yatağı pat patladı eliyle.

Hayır, şarap istemiyordu. Şimdi pencereyi incelemekteydi. Firmadan birilerini çağırsanız daha iyi olurdu matmazel, diyordu, hiç olmazsa ayrıntılı bir gider listeniz olurdu, hem belli mi olur, belki de faturayı gösterince paranızın en azından bir kısmını öderlerdi size. Véronique, Véronique ise, arkadan vuran ışığın altında adamın nasıl da dimdik olan boynunu, geniş omuzlarını seyrediyordu. Tanrım, canım nasıl da oraya gömülmek istiyor.

Antonio –size Antonio dememe izin verirsiniz, değil mi?– durumu bilmiyorsunuz.

Ona doğru dönmüştü.

Tanımadığınız bir firmayı eve çağırmanın ne kadar zor bir iş olduğunu bilmiyorsunuz. Bu size aptalca gelebilir: güven sorunu. Belki, diye ekledi, biraz benim ürkekliğim de var. Hem sonra, bu sizin de açıktan biraz para kazanmanızı sağlayabilir...

Antonio şimdi ona bakmaya cüret ediyordu, Véronique artık sinirli sinirli gülme gereksinmesi duymuyordu, Antonio kızın eski ciddiyetine bürünmüş olan gözlerini seviyordu, kız içinden aralarındaki bu bağı koparmak için derhal bir şeyler yapmak gerektiğini söyleyip duruyordu.

Antonio ise kızın gözlerinde halkalar olduğunu, yarı saydam bir tene, sivri bir yüze, diken diken saçlara sahip olduğunu, fakat kendisinin bunları hiç hesaba katmadığını fark ederek şaşırıyordu. Tam tersine, ona bakarken yazı düşünüyordu. Kız kahkahalar atardı, serbest bırakılmış saçları da, bir akşam üstünde güneşe karışırlardı.

Sizi uyarmalıyım, diyordu, bu iş üç bin papele patlar. İşçilik değil – onu asgariden sayıyorum. Başlı başına pencere o kadar.

Aslında belki biraz daha ucuz olur – gene ayaklarını seyrediyordu, omuzları gene dikleşmişti. Nalburda bize indirim yapıyorlar. Şansımız biraz yardım ederse, gerekenleri bizim hesaptan alabilirim.

❄

Adam gidince, Véronique şarap şişesine yiğitçe yapışıp, silme dolu bir bardak şarap içti, hatta neredeyse bir yudumda dipledi. Uç bin papel. Hiçbir şey değil. Borç alırım.

Ve kendi kendine yalan söylemeyi kes.

Bu sefer çok açık, âşığım.

VIII

Bir mayıs günü, öğlen vakti, Mahmud mangalın közlerinin üzerine yeniden odun kömürü koymakla meşguldü, Anne-Marie Kevin'le beraber bahçeye masa kuruyordu, beklenmedik güzellikte bir hava vardı, Antonio mutfakta ızgaraları sosun içinde karıştırmaktaydı, Van Hamme çıkageldi. İki litrelik bir şişe şampanya, saksıda bir-iki müge getirmişti. Size, dedi Anne-Marie'ye, kadına biraz dokunan bir kabalıkla. Daha şimdiden başlamıştı, Mahmud seni ihtiyar serseri seni, meslektaşların evinde beleşe karın mı doyuruyorsun?

Antonio, ellerini bir bulaşık beziyle kurulayarak evden çıkıyordu, merhaba patron. Şampanya gerçekten büyük incelik. Bizimle yemeğe kalır mısınız? Yalnızca aperitif, diyordu Van Hamme. Beni bekliyorlar, beni beklerler, haydi, git kadeh getir.

Küçücük terasın ön tarafındaki bir plastik sandalyede her zamanki buyurganlığıyla oturmuştu. Terasın karoları henüz yeni görünüyordu, bembeyaz kalmış bitişme yerlerinde, eskilikten dolayı pas oluşacak kadar zaman geçmemişti daha. Ön tarafta, genç taflanlardan oluşma bir çite dek uzanan çimenlerle kaplı küçük yokuşta, tırmıktan kaçmış molozlar, şimdiden yemyeşil olmuş alçı parçaları, deniz çakılları görülüyordu. Bazı yerlerde, kazmanın dibe kadar kazamadığı temellere ait killi topraklar, açık renkli lekeler oluşturuyordu.

Ne Antonio, ne de –şimdi orada bir yerde çalımla sırtını dönmüş olan– Mahmud, şampanya şişesinin nedenini sormamışlardı. Patronla Mallard, şantiyede partinin işlerine anıştırmada bulunmaktan hiç kaçınmıyorlardı artık. Parti de bazen, bazı üyelerinin aracılığıyla, fazladan yapılan işler için birtakım yardımlarda bulunuyordu. Önceki gece öyle bir iş vardı. İş başarıya ulaşmış olmalıydı.

Buraya gel, diyordu Van Hamme bardak getiren Antonio'ya, gel yanıma otur. Kendi koltuğunun yanına koltuk yanaştırıyordu. Antonio oraya yerleşince – sana iyi haberlerim var, dedi kulağına, yakında sorumlu olacağım. Bölge çapında. Anlıyor musun?

Tebrikler, patron.

Benimle hırlaşma. Bunu duymaya gelmedim. Neden burada olduğumu gayet iyi biliyorsun. Senin gibi birine ihtiyacım var, Antonio.

Geçen gece rezalet oldu. İşten sıyrıldık, ama işin gürültüsüz patırtısız olması gerekiyordu. Mallard'ın suçu. Zamansız davrandı.

Buradan otuz kilometre ileride, bir garın yanında bir otopark var. Bu otopark bedava. Üstelik sakin, artık pek sık görülmeyen bir şey bu. İnsanlar, Paris trenine binmek için sabahları arabalarını orada bırakıyorlar. Bazıları geceleyin son trenle, geç vakit dönüyorlar. Son beş yılda, banliyönün genişlemesi nedeniyle, yolcu sayısı neredeyse ikiye katlandı. Buraya kadar tamam mı?

Antonio başını salladı.

Birkaç arkadaşla beraber –tüccarlar, bir bekçilik şirketi, benim gibi bir-iki küçük patron–, paramızı bu işe yatırmak istedik. Günümüzde olup bitenler sonucunda, mekânı genişletme, koruma, en önemlisi de, mekânı paralı hale getirme zamanı ister istemez gelecekti. Elbette bu öyle pek kolay değil, yönetimin, bu bölgeden seçilmiş temsilcilerin, her şeyden önce de halkın rıza-ı ge-

rekli. Ama serseriler bize yardım ediyorlar, Antonio, farkında değiller. Üç zavallı enayinin ödünü patlatsınlar yeter, herkes güvenliği için seve seve para verir.

Yalnız işte bu noktada, baba bir güçlüğe denk geldik: serseri yok. Bunu canın nasıl isterse öyle açıkla... Temiz pak bacaksızlar. Öğretmenler. Ve küçük pırpırların içinde, birbirine bağlı, çalışkan pislik aileler. Park yerinde, birkaç dikiz aynasının dışında, kırılmış antenler: yaprak kımıldamıyor. Aşağı yukarı o tarafta partiye kayıtlı olanların sayısı gibi; düşünüyorum da...

Anne-Marie terasa çıkmış, sorgulayan gözlerle Antonio'ya bakıyordu. Şimdi içki sunmanın sırası mıydı? Van Hamme, düşüncelere dalmışken rahatsız edilen biri gibi, elinin bir hareketiyle kadını uzaklaştırdı.

Dün akşam neler olup bittiğini tahmin et. Bir sıranın bir ucundan ben, diğer ucundan Mallard girişmiştik. Kafamdaki, yalnızca birkaç oto teybi araklamak, camları kırmak, kalantor modellerle alarmı olanları atlamaktı. Kafamı ancak kaldırmıştım ki, o aptal iki Mercedes'i ateşe vermişti bile.

Antonio gözlerini, evin çevresinde bisikletiyle dönüp durmakta olan Kevin'e çevirdi. Bu iğrenç, dedi, bunu size çok açıkça söylüyorum.

Peki Antonio, başka bir yerden girelim. Zamanım bol. Güzel mayıs sabahlarında burnumu muhasebe işlerine sokmaya ne kadar bayıldığımı bilirsin, değil mi? Gökyüzü berrak, kuşlar cıvıldaşıyor, karım, gidip yeniden yatmadan önce bana kahve yaptı, Tanrım, eve benden daha geç geldi, oğullarım ise odalarına şafak sökerken giriyorlardı, onları duydum. İnsanın kendi kendine çalışmakta haklıyım, demesi için koşullar mükemmel. Muhasebe işinde en azından her şey dümdüz, dört köşe, KDV, Sosyal Sigorta, faturalar... Neyse, şu sıralar biz sıva işi yapıyoruz, değil mi? Yani: sıva, boya?

Cebinden katlanmış bir kâğıt çıkardı. Antonio kâğıdın şeffaflığından dolayı, nalburiyenin antetini derhal tanıdı.

Kâğıdı düzelten Van Hamme, iki kanatlı pencere, çift camlı, 72x160 –olur şey değil, üstelik ölçü dışı!–, içi dolu kapı tokmakları, diye okuyordu. Dört bağlantı parçası.

Daha iyi okumalıydınız, patron. Buradan görüyorum, orada kocaman 'ödendi' yazıyor.

Van Hamme uyuşuk bir havayla kâğıdı katlayıp yeniden cebine koydu. Beni gerçekten aptal yerine koyuyorsun Antonio. Kınadığım nokta, küçük bir 'karaborsa' işi yapmış olman, iğrenç bir karaborsa, beş yüz frank kazanmak için bir hafta sonunu bu işle geçireceksin, hatta beş yüz frank bile değil, bunu tepkinden anlıyorum. Ve böylece tüm yaşamın boyunca, böyle Portekizli duvarcılara özgü küçük hesaplarını sürdürüp gideceksin.

Ama yavaşsın Antonio, bir gün benimle geleceksin – yarı kapalı gözkapaklarının altından gözetliyordu onu, bir gün o küçücük boktan yaşamından, bir zımpara makinesi almak için hesap kitap yapmak zorunda olmaktan, ödünç paralar almaktan bıkacaksın! Teke Mahmud'la kokuşmuş Mallard'ın dışında Van Hamme'ın yanında tutunabilen tek kişi olmaktan, sana verdiğim maaştan, Anne-Marie'nin haftalar boyunca, üstelik kimbilir ne zamana dek imalathanede hırpalanıyor, hırpalanacak, bıkacaksın.

Bir gün gelecek Antonio, benimle senli benli konuşmak isteyeceksin.

Bu arada –Van Hamme gömleğinin altından bu sefer de samanlı kâğıtla üstünkörü sarılmış bir paket çıkarmış, Antonio'ya uzatıyordu– bu da senin.

Nedir bu, diye sordu Antonio.

Bir oto teybi. Bir armağan. Hak ettiğin tek şey bu. Beş kuruş ödemedim buna.

IX

Yere birkaç gazete sermişti. Bu onu güldürdü. Matmazel, matmazel... Kolunun altındaki kalın kumaştan örtüyü açıp yere serdi. Çelik kalemler, bir taşçı tokmağı, uzun malalar gibi erkeklere özgü bir yığın alet edevatla dolu bir kova getirmişti yanında, aletler kullanıla kullanıla ağarmış, parlamışlardı, paslı demirler, tıpkı birazcık karın altından kendini gösteren toprak gibi, alttan görünüyorlardı, Véronique'in içinden onlara dokunmak, parmağını yıpranmış kol uçlarında gezdirmek geliyordu, peki dedi, sizi bırakıyorum, alışveriş yapmam gerek.

Alışveriş yapması gerekmiyordu. Kendini Docteur-Farny Sokağı'nda bulunca, kararlı bir tavırla eczaneye doğru yöneldi, belki de yukarıdan bir yerden onu gözetliyordu. Sokağın sonuna gelince, ne tarafa gideceğini bilemeden kaldı.

Véronique Chambon.Montmirail'da hiç gezintiye çıkmamıştı. Yalnızca şu ya da bu yere gitmek gerekliliği nedeniyle evden çıkardı. Taşranın dedikodusu boldur. Ona kötü gözle bakacaklarına hiç bakmamalarının daha iyi olacağını düşünüyordu. Hem sonra birtakım velilerle karşılaşıyordu. Gün boyu kimseyle konuşmamış kimi işsiz güçsüz anneler kapılarının önünde insanı kıstırıp, bir daha da bırakmıyorlardı.

Evlerin köşelerinde, su oluğunun altında, balkondan dışarı taşmış sardunyada hangi neşe parıltısının parladığını anlayamadığınız, güneşle yıkanmış o güzelim sabahlardan biriydi. Böyle zamanlarda, hüzün verici bulduğunuz ya da gözünüzden kaçmış ne varsa, bir tür muziplikle gün ışığına çıkıverir.

Troyes'da, başka yerlerde, gidip bir kafenin terasında otururdu. Peki ama burada da olur muydu acaba? Omuzlarını silkti. Olmuyorsa bile şimdi olacaktı işte. Gene de, bir gazete bayinin önünden geçerken, soğukkanlı bir havaya bürünmek için bir kadın dergisi satın aldı.

Sandalyelerini dışarıya çıkartmış olan biricik kafe ana meydanda bulunuyordu. Oraya ulaştığında, bir turist çiftinin, önlerinde bir yol haritasıyla oturduğunu görmek içini rahatlattı. Bir çay söyledi. Çayı ona, kırmızı şaraptan başka bir şey, hele de çayı asla sunmamış olmanın beceriksizliğiyle verdiler.

Kendine olan güveni yavaş yavaş onu terk ediyordu. Saçma sapan bir iş yapmıştı, derginin okumadığı sayfalarına daldıkça bunu daha iyi anlıyordu, aptal bir dergi işte. İki banka, bir süpermarket ve Montmirail mağazalarının hemen hepsi ana meydanın çevresindeydi. Pazarlıklarını giymiş, düğmelerini boyunlarına dek iliklemiş çiftçiler, içindekini bankadaki hesaplarına yatıracakları torbalara sıkı sıkı yapışmışlardı. Bir el kalçada, bir el gidonda mobylettelerin üzerine oturmuş yeniyetmeler sıkıntıdan patlıyorlardı. Zemin katlarda açık pencerelerden dışarıya sarkmış yaşlı kadınlar, asla gelmeyecek olan kimbilir kimleri beklemeye devam ediyorlardı.

Herkes ona bir kez bakıyordu. Uzun uzun. Israrlı. Turistler haritalarını katlamış, oradan yalnızca geçmekte olanlara özgü rahatlık ya da horgörüyle hesabı istiyorlardı. Üç genç kız masaların arasından geçip, kısaca ona göz atmayı da ihmal etmeden, doğrudan kafenin

içine yönelmişlerdi. Üçü de hızlı hareketlerle sigara içiyordu. Bir sırrı paylaşır gibiydiler. Véronique, bir an için onları kıskandı.

Her şeye dikkat ederken yakalıyordu kendini, hatta bir arabanın modeline, bir kazağın rengine; bu da ürkekliğini artırıyordu. Oh, cesur olmayı nasıl da isterdi! Doğrudan bakabilmeyi ve görülmeye katlanabilmeyi.

Dükkânların arasındaki bir berber vitrininde 'genç' ve 'dinamik' saç modelleri görünüyordu. Bir de büyük bir zevkle güzel olma oyunu oynamaya yarayan o kremler, sarı pembe şişelerdeki losyonlar. Ayağa kalktı. Evet, işte böyle yapacaktı, meydanı gururla, göğsünü dikleştirmekten artık çekinmeden geçecekti. O dükkâna girecek ve saçının yıkanıp kesilmesini isteyecekti. Onunla meşgul olacaklardı. Oradan değişmiş olarak çıkacaktı.

✱

Bu size gitmiş, dedi. Araplar gibi dizlerini yayarak topuklarının üstüne oturmuş, örtünün üzerine koyduğu bir sefertasının içindekileri bir kaşıkla karıştırıyordu. Kendi kendime izin verdim, dedi gene, küçük bir ocağın üzerinde duran, içinde ben-mari usulüyle öğle yemeğini pişirdiği, üzerinden dumanlar tüten kabı gösteriyordu. Eski çerçeve yere indirilmişti bile, yeni bağlantıların yeri hazırlanmıştı. Taze çimento teknenin içinde bekliyordu.

Véronique, ben de size yemek yapmayı düşünüyordum, dedi. Saçları, en azından saçlarını hep uzatmış ya da onları topuz yaparak toplamış olan ona göre kısa kesilmişti. Şimdi çenesinin hizasındaydılar, biraz yanaklara doğru kıvrılıyorlardı, onları parıltılı bir siyaha büründüren bir boya istemişti, bu size gitmiş diye yineliyordu diğeri artık ona hiç bakmadan, sefertasına ufak ekmek parçaları batırıyor, onları uzun uzun, tadına va-

ra vara yemeden önce parmaklarının ucunda tutup seyrediyordu; gören de uzun zamandır aç kalmış, yemekleri ağır ağır çiğnemeleri öğütlenen insanlardan sanırdı. Yemeklerin suyunu alıyor, ekmeğin tadına varıyordu.

İçindeki bir şeyler, Véronique'e hareket etmesini, gürültü yapmasını ya da herhangi bir konuda konuşmasını söylüyordu – ne var ki, onu hiçbir şey söylemeksizin gözetleyebilmek, yemek yiyen ve çalıştığı için, bedeni istediği için her lokması değerli olan bir adamın huzuruna karışabilmek için bir tür cesaret bulacaktı. Ellerindeki çizgilerde, parmaklarının boğumlarında yaşam boyu bir parça alçı kalacaktı. Véronique onu, tıpkı dokunmaktan hoşlanacağı aletlerin yüzeyleri gibi ipeksi düşlüyordu.

Tatlı: yağlı kâğıt içinde üç kuru incir. Bir tane ikram etmek üzere Véronique'e doğru döndü, kız onu dalgın bir hareketle reddetti. Kâğıt, sanki içine değerli meyveler sarılmışçasına hışırdıyordu. Antonio'yu meyvelere gömülürken gördükçe, gözünün önüne bahçeler, yaz günü serin mahzenler, ıhlamur gölgeleri, ırmak görüntüleri geliyordu.

❁

Bir tür beceriksizlik hissine kapıldılar, kız çok hızlı konuşuyor, Antonio söyleyecek söz bulamıyordu. Bununla beraber, gündelik sözlerin asla boşlukları doldurmak gibi bir işlevleri olmamıştır. Ortamı olağanlaştırabilir ya da bunaltıcı hale getirirler. Şimdi artık sessizlik onları korkutmuyor. O güneşli öğle sonrasının ortasında, Antonio aletlerini düzenliyor – onları düzenlemeye devam edecek, diye düşündü Véronique, insan bu noktaya ancak başka bir işe geçeceği zaman gelir. Antonio'nun pencerenin iki ucu arasına yerleştirdiği su tera-

zisi için de durum aynı: yeni pencere düzgün olacak, kenarına duvar örebilecek.

Yastıkların arasına uzanmış, yanağı bir avucuna dayalı, ayakları altına toplanmış bir halde kitap okuyor, yani okuyormuş gibi yapmıyor. Eski bir romanın soluk bir baskısı. Ama onu heyecanlandırıyor, işte şaşırtıcı olan bu. Rahatsız, hiç olmazsa dalgın olmalıydı. Zaman, saniyeleri işaret eden vuruşlara dek yavaşladığı zaman, tüm nesnelerin yerini bulduğu alışılmadık bir huzura kavuşmaktan başka bir şey gelmiyor elinden.

Şimdi çimentoyu yayan, tahtayı duvara bağlayan malanın gıcırtısı bile sessizliği yıpratmıyor. Kumun üzerinde ilerleyen dalga seslerine benziyor bu. Deniz kenarında kitap okuyor olmalıydı.

Antonio ise kıpır kıpır. Elin akla üstün geldiği – aklın ise, elin yaptığı işi sonradan fark ederek onu kutladığı zamanki o incelik: çuvallamadın, çok da özenli çalışmadın ama, malanın doğru tarafını seçtin, işi ikinci bir kez yapmak zorunda kalmadın. Benim bile açıklamakta güçlük çekeceğim bu bilgi nereden geliyor?

✵

Pencereye yargılayıcı bir gözle bakarak geri çekildi. Azıcık daha ince alçı, böylece bitmiş olacaktı. Mükemmel bir iş yapmıştı.

Ne? Yaşamı boyunca belki de yüzlerce pencere takmıştı. Beş milimetrelik bir hata olsun, pervaz doğrudan tekrar kalıba alınırdı. Ama bunun hiçbir anlamı yoktu. Mükemmelliyet duygusunu hissetmem için, diye düşünüyordu, yüz birincisini takmam gerekti. Bunun pek az dayanağı vardı, uyarılmamış hangi göz bu işte sanat olduğunu fark edebilirdi?

Sanat.

Belediyedeki o resim sergisi geldi aklına – Marne'lı bir ressam, nasıl olmuştu da Anne-Marie ile ikisi açılış için davetiye edinmişlerdi? Oraya bayramlıklarını giyip gitmişlerdi. Hemen girişteki bir kürsünün üzerinde duran bir anı defterinde, ziyaretçilerin izlenimleri derleniyordu. Son derece övücü birtakım yargılamaların arasında, şunları okumuştu:

"Sergide her şeyden çok halıfleksi sevdim. Doğal. Onu ben döşedim."

Antonio da en çok halıfleksi sevmişti.

❄

Ne hoşuma giderdi, biliyor musunuz, diye sordu.

Bir bira? Alkollü bir şey? Véronique gözlerini okumakta olduğu kitaptan kaldırmıştı. Hep bu ânı beklemişti. Buzdolabını tam iki gün önceden sırf bunun için doldurmuştu.

Aptalca... Gülümsüyordu. Neredeyse bitirdim ve düşünüyordum da... Bir hava... Yani aslında sız ona hava demezsiniz belki... Kemanı gösteriyordu. Bunu bir tek televizyonda gördüm.

Tamam, dedi Véronique.

Yıllardan beri yalnızca sessiz kemanla çalışmıştı. Peki, dedi gene yayın telini gerip, çenesinin altındaki duruşunu doğrulayıp aleti akort ederken, sizin için bir şeyler çalacağım.

❄

Akşamüstü biterken Antonio gideceği zaman, kız bir kitap yığınının arasından bir kaset çıkarıp ona armağan etti.

Kaseti bir zamanlar France-Musique'in bir yayınından kaydetmişti. Kutunun üstünde, o güzelim okullu

yazısıyla, Bartok, tek keman için sonat yazısı okunuyordu. Antonio'ya da az önce bundan bir parça çalmıştı, ama *chaconne* ya da çok zor olan adagio değildi çaldığı.

Aletlerini arabaya yerleştirip direksiyona geçince, kaseti radyonun teybine taktı.

Eve yalnızca iki-üç kilometre vardı. Kızın az önce ona çalmış olduğu parçayı tanıdığı sırada, yolun sağ tarafına açılan toprak bir patika çıktı önüne. Patikaya daldı.

Kadastro kayıtlarında bile gözükmeyen, yalnızca traktörleri bir sonraki tarlaya götürmeye yarayan patikalardan biriydi. Hiçbir yere çıkmıyordu, yani çıktığı yer, buğday denizinin ötesinde belirmeye başlayan Montmirail'a bakan bir tepenin zirvesiydi.

Rüzgâr başakları deniz gibi dalgalandırıyordu. Montmirail, buradan, onca mavi bir gökyüzüne asılmış kalmış, avuç içine sığacak kırılgan bir kent görünümündeydi. Kaseti başa aldı, bu sefer motoru durdurmuştu, başa geldiğine inanınca, 'play' düğmesine bastı. Sesi açtı.

Daha sonraları sık sık bu yolun sonuna gelecek. Buğdaylar olgunlaşacak, fırtınalar başakları yere eğecek. Sonra, orakçı geçtikten sonra, o aleti sıyırıp geçen kısa, siyah saçları düşlerken, yalnız keman için sonat bu sefer saman saplarının üzerinde süzülecek, arabanın tüm kapıları açık olacak ve sonunda çıplak toprakta olacak bu, kocaman keseklere karışmış, kalın, neredeyse yağlı toprağın üstünde, üzerinde kargalar çırpınacak, ama işte o zaman kış olacak, tıpkı onun gibi temmuz ayında tarlalara bakan Matmazel Chambon'un anısının üzerine çimento atılmış olacak, uzakta Montmirail'ın ışıkları yanıyor, gece çöküyor.

X

Şuna bak, dedi Anne-Marie, bu da ne? Kutuyu bulmuştu, Bartok, ne garip bir isim, kim bu?

Bırak onu, dedi Antonio. Bir eliyle otomobili kullanmaya devam ederken, kaseti oto teybinin üstüne koymaya çalışıyordu. Anlatması çok uzun, dedi sonra.

Kevin'in öğretmeni, değil mi?

Karısının yüzüne bakarken yavaşladı – evet.

Söyle bana, yakışıklı Portekizli duvarcı ustası –Anne-Marie yol boyunca uzanan, bu mevsimde yandaki arpaların yeşilinin iyice belirginleştirdiği iri, sarı kolza yığınlarına doğru dönmüştü–, acaba o tatlı öğretmenle sen...

Hayır, yalnızca hayır demek üzere tekrar yavaşladı. Anne-Marie şimdi ensesini koltuğun arkalığına gömmüştü, aslında bunu sormasının tek nedeni, bazen üzerine gelen, Antonio'nun da sevdiği o muziplik, o beklenmedik incelik, her şeyi önemsiz kılış – ama bununla beraber doğruyu söyleme yeteneğiydi.

Aslında birkaç gündür böyleydi –Kevin çoktan yatmışken, ışıkları söndürdükleri, evin kapısını kilitlediklerinde Antonio'yu sorguya çekebiliyordu: Antonio, yaşlandığım zaman, eğer hâlâ beraber olursak, saçmalaya başladığım zaman beni uyarır mısın? Bilirsin işte, aynı öyküyü iki kez anlatmaya, insanları aptalca sorunlar ve hayali hastalıklarla bunaltmaya başladığım zaman?

Çünkü ben tam öyle olacağım, Antonio, bunu hissediyorum.

Ciddi bir şey bu, diye yanıtlıyordu Antonio, anlaşıldı, bunu aklımda tutacağım. Bunun üzerine Anne-Marie büyük pencerenin önünde dikiliyor, sigara içmediği halde, yeni alınmış bir paketten aniden bir sigara çekip, sanki bir şey bekliyormuş gibi bir eli dirseğinde, ayağıyla bilinmedik bir müziğe tempo tutarak, camdaki kendi yansımasının yüzüne doğru serbestçe dumanlar üflüyordu.

❁

Şantiye çok sıkışık değilse, Kevin'in de okulda olmasından yararlanarak alışveriş yapmak üzere cumartesi sabahları beraberce süpermarkete gitmeleri adettendi. Ne var ki o gün, Anne-Marie onu kentin öbür ucuna bırakmasını istemişti. Doktorla randevusu vardı – kadınca bir iş, demişti, eliyle adamın dizine vurarak. Bir kez daha, onu gülümsetmek için söylenen ve yalnız ve yalnız onun anlayabileceği o çok ciddi özel deyimi atmıştı ortaya. Süpermarkete onsuz gidecekti. Anne-Marie bir alışveriş listesi yapmıştı.

Her cumartesi sabahı büyük mağazanın içi hıncahınç olurdu, öyle ki mağaza, haftanın kalan günlerinde kapalı kalsa da olurdu. Yabancı gözler, orada meydana gelen haftalık töreni ayırt edemezdi: erzak yenileme bahanesi altında insanlar, eski okul arkadaşları olan kasiyerle iki çift laf ederlerdi. Rafların arasında tanıdıklara rastlanırdı. Bazen de ailenin uzaktaki üyelerine. Yeni yeni haberler alınırdı. Fişlerin teslim edildiği kasap reyonundaki kuyruk servisin yavaşlığından değil, müşterilerin uyuşukluğundan kaynaklanıyordu; kollarını çaprazlayıp halka olarak, komşu köydeki olayların –yaşayanlar, ölenler, yaslar, doğumlar, taşınmalar– sayılıp

dökülmesine dalmaya hazır bir biçimde, birdenbire bakışlarını sığır etinden çekiverirlerdi. Anneler kendi annelerine eşlik ederlerdi. Erkekler kasketlerini kaldırıp, makinemsi bir hareketle alınlarını kaşırlardı. Elleri hardal kabı, hamur paketi taşımak için yaratılmamıştı – fazla tombul, fazla kabaydılar, nesneyi arabanın içine yerleştirirken suçüstü yakalanmaktan korkar gibiydiler. Bu ellerin yalnızca kürekle ya da kışın sabana demir takarken rahat ettiği hissediliyordu.

Anne-Marie'nin kol kanat germesinden yoksun olan Antonio, gözlerini yere eğiyor, insanlarla göz göze gelmekten kaçınıyordu. Anne-Marie çok geveze olduğu için değil –tam tersine, başka kadınların bir saatte söylediklerini birkaç sözcükte özetlemek gibi bir ustalığı, sonra belli bir zarafetle izin istemeye, 'gitme'ye doğuştan gelme bir yeteneği vardı–, ama, ufaklığın ateşinin düşüp düşmediğini öğrenmek gibi, kocaların sahip olmadığı bir meraka sahipti. Tıpkı eller konusunda olduğu gibi, o denli dikkatli olmadıkları için erkekler kendilerini beceriksiz hissederler. Antonio, rafların arasındaki yollarda, tıpkı onun gibi alışveriş listelerine yoğunlaşmış gibi yapan birtakım başka kocalara rastlıyordu. Birbirlerine fırlattıkları o kısacık, anlayış dolu bakış...

❁

Anne-Marie'yi tam doktorun muayenehanesinden çıkarken yakaladı, kadın kaldırım tarafındaki kapıyı çarptı, gözleri uzun uzun tavanın döşemesine daldı, sonra bir sigara çıkardı, ama yakmadan camdan dışarı attı. Antonio, bunu sana nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum, harika, bir o kadar da beklenmedik bir şey. Hamileyim.

XI

Şantiye çok işlek bir caddede değildi, ama Matmazel Chambon yolunu öğrenmişti. Oraya gitti.

İlkbahar, sanki kışın sertliğini silmek için iyice artırdığı cömertliğinden vazgeçmiyordu hiç. Evlerin cephelerinde, kapıların yanlarında ölü odunlara benzeyen nesneler, şimdi parlak, cilalı bir renge bürünmüş yapraklar, güllerle kaplıydılar. Yüzüstü bırakılmış bahçelerden, uzun boylu otların altından yoğun ve gizemli bir yaşamın uğultuları yükseliyordu. Kentin kenar mahallelerinde, kısacık duvarların ardında neler olduğunu görebilmek için insan şöyle bir ayaklarının ucunda dikildi mi, çiçeklenmiş elma ağaçlarının orada bir şezlong, sulama kovası, fidan dikerken kullanılan kazıklarla, koli bantından oluşma sınır belirleme halatları gibi eşyaları taşımaya yarayan el arabalarını görüyordu.

Matmazel Chambon'un üzerinde hafif bir elbise, ayağında düz tabanlı ayakkabılar vardı. Tedbir olarak, omuzlarının çevresine de bir kazak dolamıştı. O geçerken bir sürü adam başını çevirip bakmıştı. Güzel olduğundan değil, ama onda, o güzel havayla iyice ortaya çıkan çocuksu bir çekicilik vardı. Bazı günler, gökyüzünün kendi içimizde de berrak olduğunu hissederiz, bu da biz farkında olmadan bir şekilde pırıl pırıl yapar bizi. Matmazel Chambon, birçok erkek için, mayıs ayının haziranı müjdeleyen son günlerinin resmiydi.

Antonio, Mahmud ve Mallard, bir bodrum katının sıvasını bitirmek üzereydiler. On altısındaki vasıfsız bir işçi –Van Hamme iş bulma kurumunda onu 'çırak' diye belirtmişti, çünkü çıraklara vasıfsız işçilere olduğundan daha az ödenir– iskeleyi söküyordu. Véronique, sanki evine gitmek için mecburen bu yoldan geçiyormuş, işe bak, Antonio da o sırada tesadüfen oradaymış gibilerden, iyi günler dedi. Antonio da iyi günler diye yanıtladı. Çamur teknesini bırakmış, ellerini alelacele tulumuna siliyordu, nasılsınız? Aralarında gene, konuşmaktan daha iyi olan o sessizlik vardı.

İlkbahar, dedi kız sonunda, bir yandan da mayıs sonunun artık bir haber özelliği taşımadığını aklından geçirerek.

Antonio ona doğru yaklaşmıştı, daha geniş olmasını istediği sırtıyla şantiyeyi, iskeleyi, sıvayı, işçileri, pislik diye hissettiği ne varsa saklamak için yapmıştı bunu. Véronique, Véronique ise, penceresinin iyi kapanmadığını uydurabilmek isterdi. Yalnızca bahane bulmayı başarabildi, yapılacak alışverişlerim var.

Elbisesi, rüzgârda uçuşan kısacık saçlarıyla uzaklaştığı zaman Mallard, kaltak, dedi. Öğlen yaklaşıyordu. Dostun tam bir kaltak, dedi Mallard, bir yandan da yemeğe gitmeden önce ellerini kovada yıkarken. Vasıfsız işçi, bir halatın ucunda son bir yük indiriyordu. Mahmud alet edevatı temizliyordu. Yalan mı yani, erkeklere nasıl baktığını görmedin mi? Kızışmış o, istiyor. Senin yerinde olsam önce göğüslere gömülürdüm. Sonra da kıça.

Önce göğüslere.

Antonio içgüdüsel bir biçimde, ölçüp biçmeden vurmuştu. Can yakmak isteği sonradan, Mallard'ın çamur teknelerinin, yük örtülerinin arasında, aptallaşmış bir halde yatan koca gövdesini gördüğü zaman gelmişti. Mahmud onu geriye çektiği zaman, adamın suratını tek-

melerle dağıtmakta olduğunu anladı, dur, onu öldüreceksin.

Yandaki bir kahvenin müşterileri koşup gelmişlerdi bile. Her şeyi gördüm, diyordu biri Mallard'ın kalkmasına yardım ederken, eğer isterseniz, tanıklık edebilirim.

Siz bu işe karışmayın, dedi Mallard. Üzerindeki tişörtün yardımıyla saçlarına dek silinmekle uğraşıyordu, kaldırımın üzerinde birikmeye başlayan küçük topluluğun şaşkınlığı, onun soğukkanlılığıyla hiç uyuşmuyordu, pekâlâ kovada temizlenmeye devam ediyor ya da burnu hiç kırılmamış olabilirdi. Tişört kırmızıya boyanmıştı.

Gidin buradan, diyordu. Antonio'ya: Sen hiç tasalanma oğlum, belki bir ay, belki bir yıl sonra, ama bunu ödeteceğim sana.

XII

Anne-Marie oğlunu kendine doğru çekmişti, ellerini, yumuşak ve koruyucu bir hareketle omuzlarına koymuştu. Véronique Chambon kimi eşyaları, birtakım kitapları toparlamayı bitirmek üzereydi, onun da masanın öbür tarafında olduğu yıllardan kalma yıpranmış bir çantanın içine koyuyordu onları. Anne-Marie Kevin hakkında konuşmak üzere onunla görüşmeyi istemişti, ama onun hakkında söylenecek fazla bir şey yoktu, yetenekli, belki biraz fazla silik, diye dile getirmişti öğretmen, burada söz konusu olanın sadece görünürde bir yakınma olduğunun, bu durumun aslında onun açısından bir meziyet olduğunun anlaşılmasına izin vermeksizin.

Beraberce okulun kapısına geldiler. Bir salı akşamıydı, ertesi gün ders yoktu, bahçedeki çınarların tepesindeki kuşlar, kulakları sağır eden gürültüler koparıyorlardı, bu harika hava hiç bitmeyecek gibiydi, kısa kollu gömleklerin içinde süzülen, ülkeyi sanki yıkayan o ılık meltem, sanki hep oradaymış gibiydi. Ne tarafa gidiyorsunuz, diye sordu Anne-Marie, beraber bir-iki adım yürürdük.

Véronique, daha sonraları ilk kimin konuştuğunu anımsamaya çalışacaktı. Belki de oydu aslında. Hem sonra, birbirlerine ne söylemişlerdi? Önemsiz sözcükler, kendiliğinden sönüp giden birtakım sözler, ama her

şey bir yana, ikisinde de huzur, diğerine karşı dikkat, sıcak ve son derece yalın bir barış uyandıran şey neydi?

Anne-Marie 'Matmazel Chambon'un Véronique'e yakışmadığını, Véronique'in çok sevimli bir isim olduğunu keşfediyordu. Diğerlerine hiç benzemeyen bu anne yüzü Véronique'in kafasını karıştırmıştı. İlk bakışta, diye düşündü, insan onu şu çok erken yaşta gebe kalmış, atölyede çalışan, yaşamın çemberinden geçtikleri için güzellikleri erkenden solup gitmiş, yaşlı kadınların bile olmadıkları kadar sertleşmiş Montmirail genç kızlarından biri sanır. Birden onda daha uzun zaman sürecek zarafetin, çekiciliğin farkına varıyordu.

Anne-Marie gülümsüyor, Docteur-Farny Sokağı'nda mı oturuyorsunuz, diyordu. Şuraya bakın, tam şuraya, en uca, kilisenin yanındaki binaya, işte ben orada çalışıyorum. Bilmiyordum, dedi Véronique. Komşuyuz o halde.

Güldüler. Neden güldüklerini bilmiyorlardı. Suç ortaklığındandı, şu 'biz'den dolayı... Size bir çay yapmamı ister misiniz, diye sordu Véronique. Sizi uyarıyorum, küçücük, gerçekten son derece alçakgönüllü bir ev benimki. Kevin'e doğru eğildi, portakal suyum da var.

❄

Véronique asla kimseyi yukarıya davet etmemişti, samimiyet yokluğundan çok, ona özgü birtakım çekinceler nedeniyle: yalnızca iki sandalyesi olduğu için yargılanma korkusu – kâseleri olup da fincanının olmamasının yarattığı korku. Bunu hissetmişti, bir de, Anne-Marie'nin onun yanında, kocaman yatağın bir kenarında oturmayı önemsemeyeceğini ve çayı küçük parmak havada içmekle dalga geçeceğini. Doğrusu, zarafetinin başka türden olduğunu.

Montmirail'dan konuştular. Anne-Marie pek az arkadaşının olduğunu itiraf etti, yalnızca atölyeden birkaç kadın, çünkü çocuklar yüzünden birbirleriyle yardımlaşmaları gerekiyordu. Véronique, 'başarıya ulaşmış' olan Mathilde'den söz etti, yaşamın onları ayırmış olmasına yerindi. Nasıl olup da sözün yüreğini yakan o sırra, insan kemana tutkun olup da önünde varoluş dururken öğretmen oluvermesine geldiğini anlayamadı. Anne-Marie yandan onu inceliyor ve kocasının onda ne bulmuş olabileceğini anlıyordu, Matmazel Chambon'un çekiciliği yüzünden başka yerlerdeydi, belki de sesinde, sesindeki o son derece sakin değişimlerde başlıyordu.

Ne yapmak gerek, biliyor musunuz Véronique, diye sordu, bize yemeğe gelmelisiniz.

XIII

Antonio, Anne-Marie Kevin'e hamileyken neler hissettiğini anımsamaya çalışıyordu. Pek başaramıyordu.

Kuşkusuz ikisinin, kız mı, erkek mi diye insanın kendi kendine sorduğu o içten, yakın anları olmuştu – bunu ultrasondan öğrenmeyi reddediyorlardı, evet, şimdi şimdi aklına geliyordu, doktor da görüşlerini paylaşıyordu, ama bir klişe üzerinden, bu hemen hemen açıktı, üstelik her şey çok açık değilse bile, o âna dek son derece konuşkan olan doktorun apansız suskunluğu, onlar için yeterince açıklayıcı olmuştu, belki de ona –ne ad koyacaklardı ona? Jennifer. Jennifer ya da Sandrine, daha kesin değildi– baskın çıkan Kevin işte o anda belirmeye başlamıştı.

Antonio'nun en açıkça anımsadığı şey, yukarıdaki odanın yerleştirilmesiydi. Evin inşaatı tam olarak sona ermemişti, o odaya ise, ısı yalıtımına özen göstererek, 'güvenli' denilen türden prizler takarak, duvarlara yatıştırıcı motifleri olan bir kumaş gererek özel ilgi göstermişti. Anne-Marie'nin ailesinde öteden beri sürüp giden, bebeğin gelmesinden önce mobilyaların odaya yerleştirilmesini yasaklayan bir batıl inanç hüküm sürüyordu. Eğer hediye gelirse, onlar da geldikleri gibi kutularının içinde beklerlerdi. Artık ne? Beşinci aydalar mıydı? Işığı kontrol ederek, aksaklık olup olmadığına

yüzlerce kez bakarak, beşiğin, komodinin, kundak sehpasının yerini hayal ederek, bomboş odada akşamlar boyu çömelip kalabilirdi.

Bir de bu: beşinci ay. Aylar üzerinden hesap tutuluyordu. Ve yıl birden yeni baştan başlıyordu. Kevin haziranda doğmuş, Anne-Marie ekimde işe dönmüştü. O yıl, takvimdekilerin dışında bir de Anne-Marie'nin kendine has mevsimleri vardı: yorgun düşmeler mevsimi, gecenin bir vakti yemek yemek üzere kalktığı aşerme krizleri mevsimi, çocuğun ilk tekmelerinin duyulduğu mevsim ve el karnın üstüne konulduğunda, o âna dek o kadar soyut bir şey olan yaşamın, şimdi şekillenmesine şaşırılan mevsim.

Ne var ki, Anne-Marie yeniden hamile olduğunu öğrendiğinde işte şöyle olmuştu: tek kelime etmeden eve girmişlerdi; alışıldığı üzere, Anne-Marie öğlen yemeğini hazırlarken, o da aldıklarını arabadan indirmiş, paketleri alışılmış yerlerine yerleştirmişti – konserveleri garaja, dondurulmuş yiyecekleri gene aynı yerde bulunan derin dondurucuya, kalanını da mutfaktaki buzdolabına; Anne-Marie masaya lale biçimli iki bardak koymuş ve birkaç yıl önce Alsace'tan getirttikleri bir şişe beyaz şarabı açmıştı. Antonio işte o zaman sormuştu bunu neye borçlu olduklarını...

Hemencecik kendine gelmişti. Soruyu şakaya vurmuştu. Ama saniyenin binde biri kadar bir sürede Anne-Marie –bunu asla unutmayacaktı– o güne dek bilmediği bir anlatımın, sanki bir tabak kırmış da, parçaları saklamak için üzerlerini bir bezle örtmüş bir adam anlatımının, Antonio'nun yüzünde süzüldüğünü görmüştü.

Şantiyede, hareketlerinin çabalarken kilitlenip kaldığı, küreğin çimentonun içinde birdenbire sabitlendiği, malanın kenar taşlarının üzerinde donduğu oluyordu. İyi değil misın, diye soruyordu Mahmud. Şaşkın şaşkın,

ikinci bir çocuğunun olacağını anımsıyordu. Böylesi bir soruya yanıt verilebilir mi? Yanıt vermiyordu.

❄

Buna karşılık, çevresindekilere daha fazla dikkat etmeyi getiren yeni bir duygu içine yerleşiyordu. Yalnızca Anne-Marie'ye, hatta kendi yaptıklarına değil, ama hemen yakınındaki dünyaya, gökyüzünün rengine, ağaçlardan bir perdenin arasından süzülen belirli bir ışığa, alacakaranlıktan yayılan huzura. O güne dek, görüş alanının iki adım ötesiyle sınırlandığı, kalanının bir bulanıklık içinde birbirine karıştığı bir tür miyopluk içinde yaşamıştı sanki. Yeniden kavuştuğu gözlerinden yeni bir umut doğuyordu, bunu anlatması güçtü.

Aynı şekilde, bir böceğin çalışmasını uzun uzun incelerken de –uzun zamandır yapmamıştı bunu–, böceğin sabrı, beceriklilığı onu büyülüyordu, böceğin adını bilmediğine yeriniyor, bulanık bir biçimde, biraz daha fazla bilgiye sahip olabilmek için kitap satın almaya karar veriyordu. Rieux'den geçtiği bir gün –yüzlerce kez geçtiği komşu bir köydü burası–, mekânın düzenlenişi çarpmıştı onu: eski taşlardan yapılma birkaç ev, sade bir kilise, hayvanlar tarafından kemirilmiş elma ağaçlarının bulunduğu bakımlı çimenliklerle gevşekçe düzleşen bir tepe, son olarak da, açık araziyi bir bıçak gibi kesen, zamanla derinleşmiş, her şeyi olduğu gibi içine alan küçük bir dere. Yavaşlamış, kendi sesinin, ne kadar güzel, dediğini duymuştu. Sesi arabanın içinde garip bir biçimde çınlamış, bu yeni sözcüklerin içinde uyandırdığı yankı için cümleyi yinelemişti: "Ne kadar güzel."

Bu garip yoğunluk, 'buğdayların oraya' gittiği zaman doruğa ulaşıyordu – uzaktan Montmirail'ı gören o yeri sonunda böyle adlandırmıştı; oraya gitmeden önce, arabanın teybinde yalnız keman için sonat çalarken,

"Tam buğdaylara gidilecek hava," ya da "Buğdaylara gidecek ruh hali içindeyim," derdi. Son dalgaları yavaşça kasabanın ilk evlerini okşayan bu yeşil okyanusun kenarında çömelirdi. Sol tarafta, Chaussée de Mécringes Kalesi'yle bir sıra kavak manzaraya eklenirdi, o güne dek bildiği her şeyden daha dokunaklı olan bu şeyin içinde yükselmesini beklerdi.

Matmazel Chambon'u düşünmezdi. Bunun kıyısında durur, olabilecek ve hiçbir sözcüğün dile getiremeyeceği olayları, yalnızca bir pervazın çatlağından bakıyormuşçasına uzaktan görürdü.

Bazı zamanlar, onu düşünmekten kendini öyle şiddetle alıkoyuyordu ki, karnına ağrılar giriyordu. Ve böyle ellerini düğümlenmiş midesinin üstüne bastırmış, iki büklüm dururken, bir tür mide bulantısı duyuyordu, bedeni açıkçası kendi isteğine isyan ediyordu.

XIV

Montmirail, 6 Haziran, akşam.

Olabilecek en büyük aptallığı yapmaktayım. Anne-Marie'yle dost olduk.

Gelip beni arabayla almasını kararlaştırdık, birkaç kilometre ötede, çevresinde küçük bir arazisi olan yeni bir evde oturuyorlar. Giderken biraz sıkıntılıydım. Bilirsin, iki tarafı portakal rengi Hint karanfilleriyle süslü, iri kumla küçük çakıllardan oluşma bir yol vardı; önce yalancı mermerden basamaklı bir sekiye, sonra da ortasında kalın, sarı bir cam bulunan, yeni gotik tarzda demirlerle korunmuş, cilalı meşeden bir kapıya ulaşıyordu. Tepedeki lambanın sarısı camınkiyle aynıydı, çevresinde aynı burma demirlerden vardı, bir araba fenerine benzetilmeye çalışılmıştı. Annem ya da kız kardeşim olsa, bunun pek ince bir zevkin ürünü olmadığını söylerlerdi, içeriye girmek için gereken cesareti de onları düşünerek toparladım. Şunun bunun ince zevkin ürünü olmadığını söylerken defalarca duydum onları. İyi de, onların zevkleri neydi peki özünde? Ya kimin gözünü korkutmaya çalışıyorlar işin uzmanı dergilerden kaptıkları dekorasyon anlayışlarıyla?

Beni koridorda karşıladılar, önce evin oğlu, baba geriden bekliyordu. Elimi sıktı, ama bakışlarını benimkilerden kaçırıyordu. Eli nasırlı ve kuruydu. İlk kez birbirimize dokunuyorduk.

Hepimiz bir an –uzun gözüken bir andı bu–, iki yana sarkan kollarımızla salonda öylece kalakaldık (yepyeni mobilyalar, pas rengine çalan deri koltuklar; yeni cilalanmışlardı, mobilyaların tozu da yeni alınmıştı). Kevin öğretmenlere nasıl bakılırsa öyle bakıyordu bana, hele de bu öğretmenler masanın gerisinde değil, insanın evindeyseler. Belki de birazdan odasına gidecek ve en tatlı düşlerinde, bunu hayal bile edemez, ondan yirmi yaş büyük olan, ona öğretecek hiçbir şeyi olmayan, yalnızca ona ait bir ben görecek. Arkadaşlarına ne anlatacak acaba? Ama yanından ayrılırken, hiçbir şey anlatmayacağına emindim. Tam da o anda ne bir şişe şarap, ne bir demet çiçek, hiçbir şey getirmediğimin farkına varmaktaydım, tamamıyla unutmuştum, eli boş gelmiştim, herhalde bu yüzden kollarımız öylece sarkıyordu iki yana. Hiçbir yere davet edilmeye edilmeye, yapılması ya da yapılmaması gerekenlerin anıları bile aklımdan çıkmıştı, aptal gibi kalmıştım. Anne-Marie başını hafifçe omzuna doğru eğiyordu, yüzünde o şirin gülümsemesi vardı, anladığına yemin edebilirdim. İşte soruyordu bile, size evi gezdirmemi ister misiniz?

Odalar aydınlık ve iyi döşenmiş. İkisinin yatak odasını görmekten ödüm kopuyordu. Ama, bütün gün yakamı bırakmayacak o garip duygu işte orada belirmeye başladı: Antonio –ya da Antonio'nun hayali– soluyordu, Anne-Marie ise içimde daha büyük bir yer edinmeye başlıyordu sanki. Ayrıca o odada, Antonio'nun bırakmış olması gereken izleri bulamadım – aramadım da zaten. Ama serin mi serin, baskılı bir pamuklunun içindeki kuştüyü yatak, Anne-Marie'nin ailesinden kaldığını öğrendiğim köylü işi dolap, bir köşedeki bir çift Amerikan işi bot –Bir gün, bir mağazanın önünden geçerken, aklımı çelenin ne olduğunu bilmiyorum, yarı maaşıma mal oldular bana, bir kez olsun giymiş de değilim–, oda bana yalnızca Anne-Marie'yi anlatıyordu.

Bu, aşağıda beraberce öğle yemeğini hazırlarken de devam etti.

Mutfak pencereleri ardına kadar açıktı. Bir parça rüzgâr çıkmıştı. Görmüyorduk ama, bir yerlerde çamaşırların hışırdadığı duyuluyordu.

Ben dolmalık biberlerin içlerini çıkarıyordum, o da piliçle pilav pişiriyordu. Kevin'le Antonio ortadan kaybolmuşlardı, herhalde beraberce bir şeyler tamir ediyorlardır, tamir edilecek bir çim biçme makinesi vardı, diyordu ya da bisikletleri temizliyorlardır. Paketlerin, sebze artıklarının arasına iki bardak kir koymuştu. Bir anda bitirmiştik ikisini de, suç ortaklığı anlamında göz kırparak yenilerini getirmişti.

Sonra paketten iki sigara çekip, buyurgan bir tavırla birini bana uzatıp yaktı. Oturmuştu, kollarını çaprazlamış, dümdüz önüne bakarak, kısa, hızlı nefeslerle içiyordu sigarasını. Tırnakları neredeyse aklarına dek kemirilmişti. Beni oğlunun bir arkadaşını davet edercesine davet edebilen, bir an sonra benden daha genç olduğu izlenimini veren bir anneyi dokunaklı ya da şirin bulabiliyordum sadece.

Pazar öğle vaktiydi ve çevremizde takvimi unutabilirdik, her şey günü çekip uzatan, yaşamak için sonunda bulunmuş olan zamanı ve uyuşukluğu dile getiriyordu.

❋

Sofrayı kurduk. Diğerlerine göre, daha yeni olmasalar bile, daha büyük olan ya da üzerlerinde boyama çiçek motifleri bulunan o pazarlık tabakları çıkardık. İki ucundan tutup masa örtüsünü yaydık, üzerinde de yeni ütülenmiş çeşit çeşit peçete koyduk. Su koymak için en güzel sürahiyi aldık, en iyi şarabı açtık – tıpayı zorlarken bana, yapabiliyor musun, diye soruyordu.

Sofra takımlarını doğru sırayla dizdik, hiçbir şeyi unutmadık, ne tuzu, ne biberi; baharatlıkların içinde hazırdılar zaten. Bahçeden yosunlu üç koca gül koparıp bir vazoya koyduk. O gün erkekleri elleri yanmış makine yağına bulaşmış bir halde içeri girip nedenini pek iyi bilmeden yaşamı daha güzel buldukları ya da karınları zil çaldığı zaman kadınlar ne yaparsa, onları yaptık. Ve buna alışık olmayan –ya da başka koşullarda, büyük olasılıkla bu duruma başkaldıracak olan– ben, Anne-Marie'den yayılan, hoşnut etmeye ilişkin o yumuşak ve özel duyguya kapılmıştım.

Yemek sırasında Antonio ve Kevin'in konuşmalarına göz yumduk. Öğleden sonra maç vardı. Antonio Auxerre'i tuttuğunu söylüyordu, Kevin ise Monaco'yu.

✱

Dar bir yolda gezintiye çıktık. Rüzgâr, kısa, sert aralıklarla esiyordu, sıcak ve fırtına habercisi bir rüzgârdı. Tarlalardaki arpa ve buğday başakları rüzgâr altında sıralar halinde eğiliyorlardı, gören de kalabalık içindeki durumlarını değiştirmek için, çizdikleri genel görüntüyü değiştiren o insanlardan sanırdı onları, sarı enginin üzerinde hareketli, gri renkli çizgiler beliriyordu. Bazen, sanki istemsizce havaya atılan bir tarlakuşu, sırf yerinde durabilmek için kanatlarını öfkeyle çırpıyor ve öfkesini haykırıyordu. Baykuşlar asfaltı sıyırarak geçiyorlardı.

Anne-Marie beni dinliyordu, ona asla kimseye anlatmadığım şeyleri anlatıyordum, çünkü anne-babaların öğretmenlerin onlara ne kadar da benzediğini bilmemesi gerekir, ama onunla bunun ötesine geçmiştim. Ona asla doğal olamamanın omuzlarımıza yüklediği ağırlıktan söz ediyordum. Kentte, başka yerlerde sıradan insanlardan daha iyi gözükme zorunluluğundan. Zevkle-

rimize, dostluklarımıza, fantezilerimize ilişkin hiçbir şeyi açığa vurmamak zorunda olmaktan. Herkes işten çıktıktan sonra gidip bir tarafta bir kadeh içmekte ya da keyfince dolaşmakta özgürdür. Biz değiliz. Ona bazı alışverişleri yapmak için nasıl arabaya binip komşu kente gittiğimi anlatıyordum. Satın aldıklarını kasanın önüne koyduğu zaman öğretmenin sepetine insanların öyle bakıyor olabileceğine inanamıyordu.

Ona, biliyor musun, bazı zamanlar içimden saçma sapan şeyler yapmak geliyor, diyordum. Delice bir kahkaha atmak gibi. Başka zamanlarda ise korkuyorum: öğretmenlerin ihtiyar kızlar olarak ölmeleri herkese o kadar doğal geliyor ki...

Artık bulutlara dikkat etmiyorduk. Yola düşen ilk damlaların kokusunu içimize çektik, tam o anda diğer damlalar bizi yakaladı. Ilıktılar. Yanık yaş ağaçlar gibi kokuyorlardı. İşte o sırada söyledi bana, benim sırrım da tam tersi, hamileyim. Koşmaya başlamadan önce onu kucakladım. Bu gibi durumlarda sorulanları sorabilmek için sağanağın altında bağırmak gerekiyordu.

❁

Antonio dönerken bana eşlik etti. Arabanın içinde ağzımızı bıçak açmadı. Başakları yerlere eğen fırtınalar birbirini izliyordu. Pencerenin iyi durumda olup olmadığını sordu zar zor. Evet diye yanıtladım.

Beni evimin önünde bırakırken: Kevin'i almaya daha seyrek geliyorsunuz artık, dedim. Bunu niye söylediğimi bilmiyorum.

Ağzı geniş bir gülümsemeyle yayıldı, daha sık geleceğim.

Ne var ki daha sık gelmesini artık istemiyordum, boğazımda bir yumru vardı.

XV

Ertesi akşam, Antonio Georges'u görmeye gitti.

Belediye okulunda tanışmışlardı. Georges, çocukların çok kötü davrandığı o küçük şişkolardan biriydi. Antonio, birçok kez onu korumak için dövüşmüştü.

Bununla beraber, Georges'da ne bir günah keçisi hali, ne de sızlanma huyu vardı. O da yumruğa yumrukla karşılık verirdi.

Yalnızca bir kez, yıllar sonra bir gün aniden çıkagelmişti. Onun için epey önem taşıyan kız arkadaşı, onu terk etmişti. O zamanlar, Grand-Cerf Oteli'nde aşçılık yapmaya başlamıştı bile. Canına kıymaktan söz ediyordu. Kaçmasın, üşümesin, başına hiçbir şey gelmesin diye onu Antonio'yla ikisinin arasında yatırmak, Anne-Marie'nin aklına gelmişti. O gece Georges yatağın ortasında yatmış, bu hepsinin derin bir uykuya dalmalarına engel olmamıştı. Bugün bile, ne zaman Antonio'nun kafasından kahvaltı sözü geçse, hemen aklına o günkü kahvaltı gelir: sabahın yedisi, mevsim kış, dışarıda hava zifiri karanlık. Ama masanın çevresinde, henüz boya kokan mutfakta, ampulünden sarı, sıcak bir ışık yayılan avizenin altında, Anne-Marie dünyanın en güzel kahvesini sunuyor, Georges ise Grand-Cerf Oteli'nin mutfağı için alışveriş yapmaya gidecek, Georges iyileşti.

Başka bir sefer, üçü birlikte kanepede otururlarken, telefon çalmıştı. Arayan Van Hamme'dı. Yeni takılmış

bir yağmur oluğunun bitişme yeri açılmıştı. Mal sahibi telefon etmişti. Acaba Antonio?..

Anne-Marie Georges'la yalnız kalıvermiş, 'gönlünden geçenleri' ona söylemek için bundan yararlanmıştı: Georges, affedersin ama, neden perhiz yapmıyorsun? (Alttan alta, Georges'un anladığını anlamak gerekiyordu, neden kendini bile bile çirkinleştiriyorsun?)

O zaman Georges Anne-Marie'ye, kabul edilsin ya da edilmesin, göründüğü gibi olduğunu anlatmıştı. Şişko. Ve çirkin.

'Kabul edenler': çok kalabalık değildiler. Annesi, Antonio... Ama içinde, aldatmış olmamanın dışında, bir de anlaşılmış olmak duygusu vardı...

Anne-Marie parmağıyla burnunu gıdıklamış, beni dostların arasında saymaman hiç nazik değil, demişti. Gülmüşlerdi.

*

Antonio Georges'a doğru sürüyordu arabayı; Grand-Cerf Oteli ona çok şeyler borçluydu, çünkü insanlar ta uzaklardan onun yemeklerini tatmak için geliyorlardı. Onu sadece orada bulabilirdiniz. Bazen de annesinde. Çoğu zaman, maaşına güvenerek lüksünden seçtiği bir karavanda kalırdı. Haftalarca aynı yerde kalabilir, sonra, önceden belirlemeksizin yer değiştirebilirdi. Georges'un kendine izin verdiği bu biricik fantezi, Montmirail sakinlerinin büyük çoğunluğunca da bilinirdi, kamyonu sabahın erken saatlerinde kırlarda ya da evlerinin önünde görmek, onlar için gurur kaynağıydı. Sonunda, bu da, örneğin hava durumu gibi beş para etmez sohbet konularından biri olup çıkmıştı, Georges'un kamyonunu gördüm, denirdi, sonra da buna hiçbir tepki göstermeyen kimseye, kesinlikle bir yabancı olduğu düşünülerek tepeden bakılırdı.

Gün bitmek üzereydi. Antonio bu saatte onu lokantada bulacağını düşünmüştü, ama kamyonu büyük yamacın dibinde, fide satılan dükkânın önünde görünce, aracın arkasına park etti. Georges oradaydı.

Georges şekerlemeden yeni kalkmıştı. Skoç getirdi, kendisi için sek; Antonio kendininkine su ekledi. Karavanın içinde, buruşmuş yatak örtüsünün dışında her şey tertemiz ve derli topluydu. Georges belki şişko ya da çirkindi, ama pisliğe katlanamazdı. Vantilatörün ara ara yaydığı serinliğin içinde uzak bir lavanta kokusu vardı.

Hangi rüzgâr attı seni buraya, diye sordu. Antonio konuya nasıl gireceği hakkında bir şeyler tasarlamıştı. Bana yardım etmen gerek, dedi birden, kalbimde biri var. Gece gündüz yalnız bunu düşünüyorum. Kadını değil; bunu.

❄

Bok, bok, diyordu Georges arkadaşı içini döktükçe; Antonio aklını kurcalayan şeyi ilk kez başka birine anlatırken, bir yandan da şimdi artık kendini tutmasının ne kadar zorlaştığını görüyordu. Sözcükler çıkarken ağzını yakıyorlardı. Ondan bağımsız bir şekilde, durmaksızın dökülüyorlardı. Gene de bir an bittiğini, her şeyi söylemiş olduğunu sandı. Sustu.

Bok, bok, diye yineledi Georges. Arc-Marie'ye bunu yapamazsın.

Hayır, dedi Antonio. Yapamam.

XVI

Her yıl 18 Haziran'da, Antonio'nun babasının doğum günü nedeniyle açık havada bir kutlama yapma gelenekleri vardı. Kuzu ya da en azından bir süt domuzu çevrilirdi. Böylece yalnızca ailenin dört bir yana dağılmış üyeleri değil, dostları da bir araya getirilmiş olurdu. Paris'ten Portekiz şarabı getirtilirdi. Bunda bir sunguda bulunma isteği vardı.

Georges, Antonio'yu tanıdığından beri, bu şenliklerin birini bile kaçırmamıştı. Şimdi de, lokantada özellikle o gün için hazırladığı meze tepsilerini taşımayı üstlenmişti. Van Hamme da, Antonio'nun babasını yanında işçi olarak çalıştırdığı için birkaç kez gelmişti; toz, akciğerler; Antonio'nun babası tuğlaları ya da kiremitleri keserken maske takmayı atlamıştı hep.

Şenlik bazen Antonio'nun evinde, bazen de gene Montmirail çevresinde, bahçeli bir evde oturan kız kardeşinde yapılırdı. Bu seferki Antonio'da olacaktı.

Bu sene ne yapmalıyız, biliyor musun, diye sordu Anne-Marie 18 Haziran'dan birkaç gün önce. Yatağa uzanmış, karnına doğru çektiği dizlerinin üzerindeki bir satış kataloğunu karıştırıyordu (arada bir ıslattığı parmağıyla sayfaları çevirirken aşırı bir rahatlık vardı üzerinde, şu mal çok çirkin, şunu da istemiyorum).

Hayır, dedi Antonio. Pancurları kapatmak üzere pencereden sarkmıştı.

Véronique'i davet etmeliyiz. Véronique Chambon'u. Bunun senin yapman daha da iyi olur.

XVII

Bir önceki gün, sürekli yağmur yağmıştı. Bununla birlikte şafakla beraber bulutlar dağılmıştı. Saat onda güneş, açık mavi bir gökyüzünün altında, bahar çiçeklerinin incecik yapraklarını silmeyi bitirmişti bile, gül ağaçlarının eğik dalları başlarını kaldırıyorlardı. Hava ezilmiş ot, odun ateşi kokuyordu. Antonio bahçenin dibine bir çukur kazmış, çukuru taşlarla çevirmiş, içine de, alevlenmeye başlayan bir odun yığını koymuştu. Yanda, farklı türde bir yığın malzeme satan yerden ödünç aldığı bir çevirme şişi vardı. Bu yıl sonuç olarak koyunda karar kılınmıştı.

Anne-Marie arabayı almıştı. Docteur-Farny Sokağı'nda kornaya bastı. İki dakika bile geçmeden Véronique aşağıya inmişti bile. Yeni bir kot pantolon, kısa kollu zarif bir gömlek giymiş, gömleğin üstüne de elde işlenmiş ufak bir yelek geçirmişti; ayağında da balerin ayakkabılarına benzer kara ayakkabılar vardı. Kollarının arasında şeffaf kâğıda sarılmış, kırmızı, ensiz bir kurdeleyle bağlanmış epey büyük bir açelya tutuyordu. Bu senin için, dedi çiçeği arka koltuğa koyarken. Zahmet etmişsin, diye yanıtladı Anne-Marie.

Süpermarketten beraberce son alışverişleri yapmayı kararlaştırmışlardı. Şenliğe birkaç saat kala, mutlaka eksik kalan bir şeyler olurdu: kâğıt peçeteler, meyveler, aperitifler için de bu fazlasıyla doğruydu.

Rafların arasında arabalarını iterken, onları tanıyanlar oldu. Eğer Véronique bir tarafta, Anne-Marie başka tarafta olsa, gelip onları selamlar, hal hatır sorarlardı. Falanca veli, filanca atölye çalışanı. Ama insanlar, onları bir arada görünce bir tür çekingenliğe kapılıyorlardı. Onlara başlarıyla bulanık bir selam veriyor, yalnızca sırtlarına bakmaya cesaret edebiliyorlardı. Kasada önemsiz bir şeye gülmeye başladılar. Anne-Marie mutluydu. Véronique rahattı, çok nadir olurdu bu.

✸

Eve girdiklerinde, bahçe epey kalabalıklaşmıştı bile. Öğretmenin tanımadığı çocuklar – belediye okulundandılar. Ellerini kalçalarına dayamış erkekler, orada, şişe geçirilmiş olan koyunun çevresini sarmışlardı. Anne-Marie, terasta gölge bir yere oturmuş olan Antonio'nun babasını Véronique'le tanıştırdı. Adam Véronique'in elini sıkmak için ayağa kalktı, o da ona mutlu yıllar diledi. Zamanında yakışıklı bir delikanlıydı herhalde, ama tasasız bakışları vardı; Véronique'in elini bırakmadan, ona ancak yarısını anlayabildiği birtakım iltifatlar sıraladı. Antonio'nun babası Fransızcayı eskiden çok iyi konuşuyorduysa bile, yaşının biraz ilerlemesi onu anadiline döndürmüştü.

Birkaç kadın mutfağa sığınmıştı. Üzerlerinde canlı renkli giysiler vardı. Pencerelerin açık olmasına karşın, güneşin gitgide artan sıcaklığı saçların çözülmesine, sutyenlerin askılarının gevşetilmesine neden oluyordu. Véronique, kendi adını söyleyerek hepsini teker teker selamlamaya özen göstermişti. Kısa zaman sonra yanaklarına dek kıpkırmızı kesilmişti, bu kadınlar nasıl davranmaları gerektiği konusunda duraksamaktaydılar, onlar da kızarıyor ve birbirlerine bakıyorlardı. Anne-Marie

bahçeye dönmüştü. Bir an için Véronique, bu yüzden ona sinirlendi.

Ama eve başka insanlar da geliyordu, insan sayısı gitgide artıyordu. Kısa bir süre sonra, geriye yalnızca salatanın mükemmelleştirilmesi, küçük tabakların büyüklerin içine konulması gibi işler kaldı. Véronique portakallı bir garnitürle uğraşırken, saygıdeğer görünüşlü, yaşlı bir kadın yanına yaklaşıp başka bir yol gösterdi, böylesi daha iyi değil mi sence? Véronique ona baktı. Saygıdeğer görünüşlü yaşlı kadın gülümsüyordu.

❋

Başkalarının 'bayağı insanlar' diye adlandıracağı türden insanlardı bunlar. Evet, iyi düşündüğünde, annesi de işte böyle adlandıracaktı onları, 'bayağı insanlar', bu durumda bunda bir ünlem sezmek gerekecekti, 'burun kıvrılacak insanlar', çünkü capcanlı renklere sahip elbiseler giymişlerdi, şimdi de ellerinde kâğıttan bir tabakla otlara yayılmaktan hiç çekinmiyorlardı, otlar o kadar taze kesilmişti ki, tırpan izleri bile belliydi; üstelik bu insanlar peçete de kullanmıyorlardı, parmakları yalamak o kadar zevkliydi ki...

Erkekler ateşin oraya mekik dokuyor, herkesin göz diktiği en iyi pişmiş parçayı getirdikleri için gururlanarak geri dönüyorlardı. Tanıdıkları kadınlara, beğendin mi canikom, diye soruyorlardı. Véronique'e ise: hangisi hoşunuza giderdi matmazel? Ve tüm kadınları şefkatleriyle aynı biçimde sarıp sarmalıyor, kendilerine aynı biçimde güldürüyorlardı, çünkü erkekler böyledir, kadınları daha fazla gülümsettikleri zaman beğenildiklerini bilirler. Servis yapanlar karınlarını saklayarak gövdelerini eğiyor, böylece V yakalı gömleklerinden göğüs kıllarını kasıla kasıla gösteriyorlardı. Kollarında gümüş bileklikler vardı. Bazıları dudaklarının üstündeki, burunla

arası epey açılacak şekilde tıraş edilmiş ince ve boyalı bıyıklarına sakınımlı bir özen gösteriyorlardı. Onlar ayakta yiyorlardı. Bazen içlerinden biri bir *vinho* damacanasını kaparak, bir başkasının kadehini doldurmak için şişeyi omzuna oturtuyordu. Daha deneyimsiz bir Fransız denemeye karar verdi. Sağa sola şarap dökerek, kahkahaların patlamasına yol açtı.

Hinthurmasından yapılma bir koltuğa gömülmüş olan baba için, aşağıya bir şemsiye dikilmişti. Babanın zayıflığı, teninin güneş yanığı rengi, çevresindeki dünyadan birdenbire kopuşu, insanın aklına Habeşistanlı kralları getiriyordu.

Bir an Antonio boy gösterdi. O da diğerleri gibi V yakalı bir gömlek giymişti, parlak siyah deriden ince bir kemer de pileli bir pantolonun belini sıkıyordu. Bileklik olarak: gevşek kordonlu kocaman bir saat. Véronique, bu şekilde giyinmiş herhangi başka birini asla bağışlamayacağını düşündü. Şimdi ise, kılların altından göğsünü hayal etmekten başka bir şey gelmiyordu elinden. Karşısında, topuklarının üzerinde diz çökmüştü. Biraz çakırkeyf olmuştu, Véronique'in omzuna dokunarak, nasıl gidiyor, diye sordu.

İyidir, dedi o da, iyiyim ve bir saniye önce, az kalsın herkesin önünde son derece yumuşak bir hareketle, yanağıyla adamın elini okşayacağını fark etti.

O başka davetlilere doğru gitmişti bile. Véronique'in çevresindeyse diz çökmüş anneler, birkaç yabanarısıyla bir yığın çocuğu kavunu, şekerli çilekleri, dondurmayı paylaşmaya çağırıyorlardı.

❁

Öğlene doğru şu meze tepsilerini getiren, herkesin sırtına dostça vurduğu, Véronique ona baktığı zaman kafasını açıkça başka yana çeviren o şişko adam gelmiş-

ti. Van Hamme ise tam tersine, saat beşte şöyle bir uğradığında yanına yaklaşmış, bir gözünü kısarak sorgulayan bakışlarını dosdoğru gözlerinin içine dikmişti; 'Ne işiniz var sizin burada?' diyen bakışlardı bunlar, kötülükten değil, ama bir tür şaşkınlıktan dolayı.

Akşam yaklaşıyordu, kesinlikle erkeklerin yüzünden değildi ama, geldiği zaman hissettiği o soğukluk sürüyordu hâlâ, Anne-Marie'yi bulmak mümkün değildi, birileri terasta hi-fi bağlantısını kurmuş, paso doble'ler vals'ler, biraz da fado çalıyordu. Bir-iki çift terasta dans ediyordu. Diğerleri, canları çekmesine karşın, henüz tereddütlüydüler.

Véronique rastlantı sonucu karşılaşmıştı onunla. Sizi rahatsız etmek istemezdim, yorgunum ya da neyim var bilemiyorum, eve dönmek istiyorum, gerçekten eve dönmek istiyorum, Anne-Marie'yi bulamıyorum.

Yakınlarda olan Van Hamme, onları uzun uzun gözlemledi. Antonio evet, demişti, elbette, eğer isterseniz derhal.

Arabayı yavaş yavaş kullanıyordu, biraz sarhoştu. Véronique camı ardına kadar açmıştı, hâlâ sıcaklığını korumakta olan hava saçlarını karıştırıyor, onları gözkapaklarına, ağzının içine doğru itiyordu. Sanki bir şey kıpkırmızı kesilmiş olan güneşi tepelerin ardında batmaktan alıkoyuyordu, bir takoz kubbesini doruk çizgisinin üstünde tutuyor olmalıydı. Her şey büyük bir uyum içinde asılıp kalmış gibiydi. Akşam konserlerini oluşturan kuş çığlıklarının hiçbir yoktu; ağaçlardaki yapraklar bile, kıpırtısızlıklarının içinde kimbilir neyi bekler gibiydiler.

Yakınlarda tatile gidecek misiniz, diye sordu.

Crotoy'a, diye yanıtladı Véronique. Sözcük Antonio'da pek bir şey ifade etmemiş gibi durduğundan: Somme kıyısında küçük bir liman, ailemin orada bir evi var.

Anımsıyor musunuz, diye sordu tekrar Antonio. Bana keman için o sonatı çaldığınız ânı. Bana hep bunu düşündüren bir yer var, size göstermeyi çok isterdim. Buraya çok yakın. Ve sanırım tam zamanı.

Antonio, diye başladı, acaba biz... Oh, sonra tamam.

Tamam.

Buğdaylar, henüz çok erken olmasına karşın, hasat için yeterince olgunlaşmış gibi görünüyorlardı. Milyonlarca başak, ağırlaşan başlarının yükünün altında eğiliyordu. Güneş sonunda batmıştı. Üzerlerindeki gökyüzü lacivertti. Arkadaki ormanlarda, uzaktan uzağa bir gece kuşu haykırıyordu. Montmirail'da sokak lambalarının yandığını gördüler, önce tepenin eteği; çöreklenmiş bir yılanı andıran bir lambalar yığını, sonra, aydınlanma sırası yukarıdaki kaleye geldi. Birkaç saniyeliğine aralarındaki boşluğun aydınlanmayacağı, kentin yarısının o akşam elektriksiz kalacağı sanılabilirdi. Sonunda her yer aydınlandı.

Véronique, kollarıyla sarmaladığı dizlerini çenesine doğru çekmiş, tarla sınırına oturmuştu. Epey zamandır kelime etmeden yan yana oturuyorlardı. Antonio ona baktı. Çökmekte olan gece çizgilerini bulanıklaştırıyor ya da yumuşatıyordu, yüzüne dökülen ince, siyah saçları vardı, yüzünü tanıyamıyordu ya da belki de ona her baktığında gördüğü yüzdü bu, konuşmak için boğazını temizledi, size rastlarım diye hemen her gün geliyorum buraya, açıkça sizi düşünmeye cesaret bile edemiyorum,

yalnızca aklımdan geçiriyorum ve bazen, sizi hayal etmekten kendimi alıkoymaya çalışırken karnım o kadar ağrıyor ki, iki büklüm oluyorum.

Véronique başını dizlerinin arasına gömmüştü. Antonio ensesini okşamak için elini uzattı. Véronique hemen uzaklaştı. Bir tek kelime daha etme. Bana dokunma. Beni eve götür şimdi, lütfen.

Antonio evine döndüğünde, şenlik en hareketli noktasındaydı. Ne Anne-Marie, ne de başka herhangi biri ona serzenişte bulundu, yüzüne bakmak yetiyordu.

O gece, hiç olmadığı kadar sarhoş oldu.

XVIII

Okul kapanalı bir hafta oldu ve ben hâlâ buradayım. Halimden hiçbir şey anlamıyorum, bütün gün evin içinde dolanıp duruyorum. Yatağın kenarına oturuyorum, hâlâ oradayım sanıyorum, bir de bakıyorum odanın öbür ucunda, az önce ısırdığım bir elmaya aptal aptal bakarak bir sandalyede oturuyorum.

Kimi zaman kendimi alnımı cama yapıştırmış buluyorum, kimi zaman ayaktayım, elimin birini buzdolabına dayamışım. Ne zamandan beridir o el orada? Ne alacaktım buzdolabından? Anımsamaya çalışıyorum ve anımsayamıyorum.

Dışarıda sıcaklığın olağanüstü bir biçimde artmaya başladığının bilincindeyim. Ne var ki ben burada titriyorum, bana çok acele bir şal gerek. Tam üzerime sarınıyorum ki, hemen üzerimden atmak zorunda kalıyorum. Sabahları ya da öğleden sonraları uyuyorum. Uyandığımda hava zifiri karanlık oluyor.

Evin bir köşesinde asılı duran, eskiden bakıp bakıp bir tür neşeyle hafif allıklı elmacık kemiklerinin, alınmış kaşların –birazcık sahteciliğe ilişkin verdiğim biricik ödünler, parmak uçlarıyla da alındaki saçlar şöyle bir karıştırılırdı, bu da her şey iyi, yaşama hazırız anlamına gelirdi– yerli yerinde olduğunu doğruladığım o küçük ayna; işte şimdi karşısında saatler geçiriyorum. Fazlaca oyuk yanaklara, fazla beyaz derilerine, gözlerin

altındaki halkalara, kemerli burna oturtacak bir şey ya da birini arıyorum. Kimseyi bulamıyorum. Ve yansımamda artık yakalayamadığım şeyi, sanırım artık yalnızca yazmak verebilir bana.

❋

Kısacası, bir dakika önce ne yaptığımı unuttuğum yokluk anları var. Nadir varlık anları da var – kendi kendime, yiyecek bir şeyler almak için çıkmak ya da elektrik süpürgesini açmak gerektiğini söylüyorum. Çok sevgili bir varlığı kaybeden insanlar böyle hissediyor olmalılar. Aradaki fark, onlar o sevgili varlığı anımsarken, ben seni düşünüyorum.

Önce ellerini. Taşa ve kuma, dizginlere ve yeleye dokunmak için yaratılmış çöl adamı elleri seninkiler. Sonra yüzünü. Ama aynı biçimde, bütünüyle senin yüzün değil bu, bende yarattığı ve sen beni yukarıya, buğday tarlalarının üstüne götürmeden önce dile getiremeyeceğim yüz. Çünkü şimdi gözlerini, ağzını, alnını andığımda, bana gösterdiklerini görüyorum; ağır başakların yükü altında bükülen sapları, yokuşun bitimindeki yumuşacık çukurluğu ve ışıkları bir vaat gibi, yaklaşan bir mucize gibi yanan o kenti görüyorum.

Bu yalnızca başlangıç, Antonio. Sonra geleceği düşlüyorum, bana dokunmuş olsaydın olup bitecekleri düşlüyorum. Hepsi de o anla sonuçlanan onlarca düzen kuruyorum.

Birden gözler yeniden açılıyor. Yatağın kenarında oturuyorum. Ya da bir sandalyenin üstünde. Bir elmayı dişliyorum.

XIX

Onsuz yaşayamayacağını anlaması için on beş gün gerekti.

Kevin'i Brötanya'da, Erquy yakınlarında havası temiz bir merkeze yollamışlardı. Temmuz ayının sonunda gelecekti. Anne-Marie ağustosta izne çıkmayı öngörmüştü, böylece üçü beraber Auvergne'de, Condat'da bulunan bir kır evine gideceklerdi, o tarafta akrabaları vardı.

Şantiyede herkes, kafasının başka yerlerde olduğunun farkındaydı. Fiyat listelerini kaybediyor, sıvaları kötü yapıyordu. Mahmud ağzını bile açmadan arkasından bir kat sıva daha geçiyordu. Mallard da hiçbir şey söylemiyordu, zamanının gelmesini bekliyordu, ama yalnızca ona ait bir zamanın. İşte epey çetin olan ve görünüşe göre kalıcı olmak isteyen çırak, incelikten yoksun değildi: herhangi bir şeyin kokusunu almış bile olsa, bunu sergilemekten sonuna dek kaçınacaktı. Van Hamme'a gelince, Antonio'ya Matmazel Chambon'a yöneltiği dikkatli, şaşkın bakışın aynını yöneltmekle yetinerek, en ufacık bir görüş dile getirmekten özenle kaçınıyordu.

Birtakım Parisli insanlar için, eski bir çiftliği doğrultmaya çalışıyorlardı, adamlar eski haline tıpatıp uygun olmasını istemişlerdi. Eski malzemeyle çalışmak için, her zamankinden daha becerikli davranmak gere-

kıyordu. Bunlar, devşirme malzeme olsalar da, masraflıydılar. Malzeme, keyfince inşaat yapmaya izin verecek rahatlıktan uzak, kıtı kıtına yeten miktarlarda, azar azar elde ediliyordu. Antonio'nun yer karolarını yanlış kırdığı çok oldu, karolar eksik kalıyordu böylece – başka devşirmecilerde aynılarını bulmak için kilometrelerce uzaklara gitmek gerekiyordu. Van Hamme'ın ona konu hakkında laf dokundurmaktan kendini alamadığı bir gün, ben fayansçı değilim, demişti sinirlenen Antonio, kahretsin ki fayansçı değilim, duvarcıyım, ikisi aynı şey değil, fayansçılar var, sonra bir de duvarcılar var. Van Hamme ısrar etmemişti.

Üstüne üstlük o yaz çalışma koşulları dayanılacak gibi değildi. Fransa'nın her yerinde kuraklık hüküm sürüyordu. Gazeteler, televizyon genel ve tehlikeli büyük sıcaklardan söz ediyorlardı. Kaybedilen ürünlerden bahsediliyordu, pek eksiklik çekilmeyen Marne ilinde bile su kesintisi uygulanıyordu. Çimenleri sulamak, araba yıkamak yasaklanmıştı. Sabahları lavabonun dibindeki suyla tıraş olunması tavsiye ediliyordu.

Şantiyede saat onu geçince sıcaklık bunaltıcı bir hal alıyordu. Yerleri yeniden yapıp, duvar taşlarının çevresindeki 'yağlı' denilen harcı düzeltirken, bir taraftan da damın bazı yerlerini aktarıyorlardı. Hasır merdivenlerde yüzüstü yatarken, tuğlalardan yandıkları oluyordu, kafalarını kaldırdıklarında ise, baygınlığın iki adım ötesinde, her şey, gökyüzü, çatı, manzara her şey bembeyaz kesiliyordu. Genç çırağın başına az kalsın geliyordu bu, inmesine yardım etmek zorunda kaldılar. İki dakika sonra, dişlerini sıkarak yeniden tırmanıyordu. BMW'nin yanında duran Van Hamme, kafalarından aşağı döktükleri Evian şişelerini getirmek için ikide bir yanlarına geliyordu.

❋

Bir öğle vakti, Antonio Van Hamme'ı bir kenara çekti. Artık dayanamıyorum patron.

Çıtkırıldımın teki değilim ben. Dayanamıyorum.

Sorun sıcaklık değil, öyle değil mi, demişti Van Hamme, bu bir soru değil, bir açıklamaydı. Gözkapaklarının altından bakıyordu gene. Van Hamme böyleydi işte, bazı zamanlar aklın yerini tutan içgüdüden bol bol vardı onda.

Ne isterseniz düşünün, patron. Derhal iki hafta tatile ihtiyacım var. Hastalık iznine çıkabilirdim: size bunu yapmak istemiyorum. İş eylüle kadar sürüyor. Ağustosta dinlenmiş olarak dönerim. Ve eğer herkes gitmiş olursa, tek başıma çalışırım. Bunu yapabileceğimi bilirsiniz.

Canımı sıkıyorsun, Antonio. Sana başka ne söylememi istersin?

Gitmek için akşam olmasını beklemedi. Aletlerini temizlemiş, eşyalarını özenle yerleştirmişti.

Herkes onun arabasına binişine baktı, kimseye hoşça kal dememişti.

Yolda, Grand-Cerf Oteli'nde durdu. Georges'un yardımını isteyeceği bir konu vardı. Lokantanın barında beraberce bir aperitif aldılar.

Georges da onu geri çevirememişti.

❋

Anne-Marie işyerinden her zamankinden biraz daha geç döndü. Birtakım ufak tefek alışverişler yapmıştı. Ağaçlıklı yoldan yukarı çıkarken, terasta, gölgelik bir yerde oturan Antonio'yu gördü. Koltuğunun yanına sehpayı getirmiş, üzerine de skoç, bir bardak ve buz koymuştu. Anne-Marie yanına geldiğinde, sana bir şey hazırlayayım mı, diye sordu neşeyle. Anne-Marie Antonio'nun gözlerinde okuduğu şeyi sevmiyordu. Bununla

beraber hiçbir şey belli etmedi, mutfağa kendi gidip, satın aldıklarını oraya koyduktan sonra, bir bardak aldı. Bardağın dibine biraz içki koyup bol suyla karıştırdı, üzerinde tayyörle Antonio'nun yanına oturarak bekledi.

Antonio gün bitiminde birbirlerine hep sordukları sorarak başladı, atölyede hava çok sıcak değil miydi? Ya da duvar örerken radyoda iyi bir şey duymuştu, Anne-Marie'ye onu anlatırdı. Anne-Marie de yavaş yavaş sakinleşmeye başlamıştı ki, Antonio: sen bana istediğim zaman tatile çıkabilirim demiştin, doğru, değil mi, diye sordu.

Evet, diye fısıldadı Anne-Marie, sıkıntı körlemesine karnının altında doğuyor, midesine ulaşıyordu.

Şantiyeye daha fazla katlanamayacağım – birden aşırı heyecanlı bir havaya bürünmüştü, elleriyle kocaman hareketler yapıyordu. Çekilir gibi değil. Buna kimse katlanamaz. Yarın, öbür gün beraberce, baş başa tatile çıkmaya ne dersin? Ha? Ağustosta yeniden işe başlayacağım. Sen gene de Kevin'le Condat'da on beş gün geçirebilirsin...

Ya Van Hamme?

Onunla konuştum bile, tamam dedi.

Nereye gideceğiz?

Crotoy'a, dedi. Kendine yeni bir bardak doldurmuştu. Somme kıyısında küçük bir liman, çok sevimli bir yere benziyor.

Anne-Marie, önce Antonio'nun gözlerini aradı, sonra kendininkileri kaçırdı, orada Matmazel Chambon var, biliyorum, bana söz etmişti – bir yandan da, ona artık Véronique demediğini fark ediyordu. Sıkıntı şimdi de göğsünü daraltıyordu, soluğu kesilmişti.

Ama işte! Sonunda gözlerinin içine bakmaya cüret edebiliyordu ve dalgın bakışları Anne-Marie'nin üzerinde süzülüyordu. Düşünebiliyor musun? Orada sokakta

yürürken, birden hiç çaktırmadan omzuna dokunacağız, selam, nasıl gidiyor? Kimbilir nasıl şaşıracak! Hatta belki bizi ailesiyle yemek yemeğe bile davet eder.

Harcayacak fazla paramız yok, dedi Anne-Marie, konuşmakta gitgide daha fazla güçlük çekiyordu.

Onu da düşündüm. Georges'u gördüm. Karavanını bize ödünç veriyor. Karşılığında o da buraya yerleşiyor. Arabayı da ona vereceğim. Her şey halledildi.

Anne-Marie ayağa kalkıp koridoru aşacak, tuvalete eğilecek zamanı zor buldu. Antonio yarı yarıya kapalı kapının arkasında duruyor, yapabileceğim bir şey var mı, diye soruyordu. Önemli bir şey değil, diyordu Anne-Marie iki hıçkırık arasında, bunun başıma geleceği belliydi zaten, Kevin'de daha şanslıydım.

XX

Amiens üzerinden Crotoy'a ulaşan yolun iki tarafı da Somme bataklıklarıyla çevrilidir. Hüzünlü ot demetlerinin ortasındaki donuk gümüşsü pırıltılar, gölcüklere işaret eder. Bu bazen, koyunların otladığı tuzlu bir çayırdır. Deniz kuşlarının çığlıkları duyulur.

Hava burada daha canlı ya da daha maviydi. Tüm pencereler açılmış bir halde ağır ağır giderken, Manche olması gereken şeyin üzerinde yığılan bulutları görebiliyorlardı. Güzel bir yer burası, ne iyi ettik de geldik, sence de öyle değil mi? Ama Anne-Marie yola çıktıkları andan beri, Antonio'nun gebeliğine yorduğu bir gevşeklik içindeydi. Eliyle öylesine bir işaret yaptı.

Köyün hemen girişinde hemen bir kamping buldular. Herhangi bir yere park edebilirlerdi, kamyonun özerkliği vardı, gene de başka yere park etmek onlara tehlikeli ya da yasak gibi gelmişti. Ücret de son derece önemsizdi, nedeni bir sürü yürüyen evin olması, diyordu Antonio, bu ayrıca insanların bütün yıl orada yaşadıklarını ortaya koyuyor.

Anne-Marie'ye hemen köyü ziyaret etmeyi önerdi. Alışveriş de yapmak gerekiyordu. Ama Anne-Marie şimdilik biraz uzanmayı yeğliyordu. Yalnız başına gitsin bakalım, dedi, ona anlatırdı.

Antonio köyün sokaklarında dans ediyor gibi hissediyordu kendini. Gördüğü her şey onu mutlu ediyor-

du, basık, gri evler, açık mı, yoksa kapalı mı oldukları anlaşılmayan, iflasın eşiğindeki bakkallar, titrek bir yazıyla midye tavanın fiyatını duyuran, limanın biraz sefil lokantaları. Orta halli aileler, üzeri açılabilen falanca araba –sayaca da bir göz atılıyordu–, vitrindeki bir balıkçı malzemesi, çok iyi taklit edilmiş yapma çığırtkan kuşlar gibi eğlenceli buldukları kimi ayrıntılarla oyalanarak geziniyorlardı. Erkekler şortlarının üstünde çıplak gövdelerini göstermekten hiç çekinmiyor, kafelerin teraslarında çocukların içecekleri hakkında ciddiyetle karar veriyorlardı.

Antonio postanenin yerini sordu. Diğerlerine benzeyen, yalnızca sarı tabelanın ayırt ettiği o küçük evlerden biriydi. İçeride bölgenin telefon rehberini kurcaladı. Chambon, Crotoy'da pekâlâ bir Chambon vardı, ama servis bu adresi vermeme talimatı almıştı.

Önemli değildi. Postaneden çıkıp tesadüfen deniz kenarına doğru yöneldi. Hiç önemli değil. Sağda solda soruşturacak, deniz kenarına doğru yaklaştıkça iyice seyrekleşen köşklerin mektup kutularındaki adlara bakacaktı.

Kıyı, bir köşe başının dönemecinde birden gözlerinin önüne serildi. Cezir zamanıydı. Uçsuz bucaksız deniz güneşin altında yakamozlar saçıyor, yalnızca ağır ağır uçan kuş sürüleriyle bölünerek, gökyüzüyle kaynaşır gibi görünüyordu. Hiç önemli değil. Véronique buradaydı, hissediyordu, yakınındaydı, belki yalnızca birkaç metre ötede. Onunla karşılaşacaktı. Emindi.

XXI

Sıcaklık dinmiyordu bir türlü ve Véronique Montmirail'la ev arasındaki üç kilometreyi yürüyerek aştığından, bir parça toparlanabilmek için bir ağaç topluluğunun gölgesine oturmak zorunda kaldı. Gömleği derisine yapışıyordu, yanaklarına dokunduğunda alev alev yandıklarını hissetmek onu korkutuyordu. Kendi kendine, deliye benziyor olmalıyım, dedi. Zaten deliyim ben. Onlara ne söyleyeceğim? İyi günler, buradan geçiyordum da. Omuzlarını silkti. Kevin'i sormaya geldim desem? Evet, evet, biliyorum, tatilde, ama... Bu gerçekten de iğrenç olur, dedi bu sefer yüksek sesle. Çocukları asla şimdiki kadar düşünmedin.

Hayır, gereken, onlara benim tatilimden söz etmek. Sonuç olarak bu yıl tatil yapmadım. Sizin önümüzdeki ay tatile çıkacağınızı biliyorum. Eylülde yeniden görüşene dek, dostluğumuzu tazelemek için ufak bir ziyaret. İşte, son derece doğal. Ne olursa olsun Tanrım, ne olursa olsun, yeter ki onu göreyim.

Saat akşamın beşini vururken parmaklıklara ulaştı. Küçük merdivenin yakınlarında park edilmiş olan arabayı gördüğü zaman, yüreği korkuyla çırpınmaya başladı. Uzaktan uzağa burada olmamalarını umut etmişti, yanıtın evet ya da hayır olmasını bir tür kader habercisi olarak kabul etmişti, büyük sıçramayı yapacaktı. Kapıyı

itmeden önce gözlerini kapayıp derin bir soluk aldı. Büyük sıçramayı yapacaktı.

Terasın gölgelerinin içinde oturduğu koltukta, belirli hiçbir şey düşünmeden sigara içmekte olan Georges, Véronique'in ilerlemesini seyrediyordu. Kız onu görmemişti ve ağaçlıklı yolu kararlı adımlarla tırmanıyordu. Kapıya ulaştığı zaman zili çalmadan önce, giysisinin yakasıyla göğsünü serinletti, alnındaki birkaç tel saçı düzeltti ve sonunda Georges'la göz göze geldi. Affedersiniz, diye özür diledi, suçüstü yakalanmış gibi. Georges, diye yanıtladı Georges. Ben burada yalnızım. Başka kimse yok.

Onlar tatile gittiler. Dağa, diye ekledi. Véronique ile ikisi şimdi mutfaktaydılar. Georges ona içecek bir şeyler önermişti. Véronique yalnızca bir bardak su istiyordu. Suyunu içerken Georges onu dikkatle seyretti. Véronique bu koca adamın onu böyle incelemesinden rahatsız olmuştu, kendisi açısından sakıncası olduğundan değil; sanki adam onun içinde bir şeyler aradığından. Yanaklarının kırmızısı geçmek bilmiyorsa, bu artık sıcaklık yüzünden değildi. Sanırım doğum gününde karşılaşmıştık, dedi sonunda, bu kadar yüksek, bu kadar güvensiz, neredeyse sosyetik çıkan sesinden nefret ediyordu.

Georges, Véronique'in bardağı elinden bırakmasını bekledi, sonra usulca dirseğinden yakaladı onu, gelin, size göstermem gereken bir şey var. Véronique kaygılanmaktan kendini alamayarak boyun eğdi. Yukarıya geldikleri zaman Georges bir kapıyı iterek, işte Kevin'in odası, diye bildirdi.

Ama ben burayı zaten ziy...

Hayır, matmazel, hayır ya da: pek dikkatli yapmadınız bunu. Geçmesini sağlamak için yana çekildi. Burada her şey ne kadar da temiz, yerli yerinde, huzur verici, görüyor musunuz? Yan yana sıralanmış tüylü oyun-

cakları, kutulardaki legoları, küçücük kütüphaneyi gösteriyordu. Genellikle gözden kaçan bir ayrıntıyı göstermek için çevresindekileri minyatürlere doğru eğilmeye davet eden Doğulu bir rehber gibiydi. Çarşafları ne de güzel yayılmış, belki de ütülenmiş şu yatağa bakın. Onu koklarken –yastığa doğru eğiliyordu– evet, kesinlikle öyle, çamaşırların bir yumuşatıcıyla kokulandırıldığına emin oluyorum. Bu içinde korkusuz, kâbussuz uyunacak bir yatak. Koklayın, koklayın haydi. Véronique kızararak boyun eğdi.

Sonra, Georges onu ebeveynin yatak odasına soktu. Orası da aynı şekilde mükemmeldi. Georges, evin içinde ne isterse yapmakta özgür olmasına karşın, neden aşağıdaki kanepede uyumayı yeğlediğini anlattı. Yukarıdaki bu odayı işgal etmek –omzuyla yumuşak ya da ürkek bir hareket yaptı–, kutsallığa karşı saygısızlıkta bulunmak gibi geliyordu ona. Véronique'in köylü işin dolabın yanında bir köşede duran botlara, Anne-Marie'nin meydan okurcasına yarı maaşını bayıldığı Amerikan işi çizmelere baktığını gördü. Hikâyeyi biliyor musunuz, diye sordu. Evet? Anne-Marie şimdi bir aptallık yaptığını düşünüyor. Bense bunun güzel bir davranış olduğunu düşünüyorum hâlâ. Güzel, kadınca bir hareket.

Dolabı açmış ve en üstteki çamaşır yığının üstünden bir fotoğraf albümü çıkarmıştı, içine sayfa eklenebilen, taşra fotoğrafçılarında hâlâ bulunabilen o kalın albümlerden. Véronique'e yanına, yatağın üstüne oturmasını işaret etti ve daha önce olduğu gibi Véronique gene reddedemedi.

Çevreleri dantelli ilk siyah beyaz baskılarda, altmışlı yılların gencecik yeni evlileri görülüyordu. Véronique Antonio'nun babası dışında –belki, ondan da emin değildi pek– kimseyi çıkaramadı. Bu erkeklerin, bu kadınların yüzlerinde gurur, en önemlisi de, geleceğe ilişkin duyulmamış bir güven vardı. Bununla beraber, arka

plandaki birtakım zavallı nesnelerle, yapma çiçekler, düğün için kiralanmış bahçe, lüks, ama kiralık arabalarla daha şimdiden donuklaşmış bir gülümseme. Georges, yorumda bulunmaktan bilerek kaçınarak, sayfaları çeviriyordu.

Sonunda, –açıkça– Antonio boy gösterdi. Sekiz-dokuz yaşlarında olmalıydı. Renkleri katleden objektifin karşısında, iki yana açılmış çöp gibi bacaklarıyla hiçbir şeye aldırmaksızın duruyordu, kafasının tepesi, beceriksizce yapılmış görüntü çerçevelemesi nedeniyle kesilmişti. Arkasında bir ping-pong masası görülüyordu. Onu bu zamanlarda tanıdım işte, dedi Georges, sessizliği yırtarak. Porto'dan geliyordu. Henüz Fransızca konuşamadığı için hiç arkadaşı yoktu. Bana akşamları haliçte gemilerin dönüşünü bekleyen, sonra gemileri kıyıya çekmekte erkeklerine yardım eden kadınları anlatırdı. Bu bir saplantıydı. Denizi özlüyordu. Biliyor musunuz Matmazel, sanırım o bana bütün bunları Portekizce anlatıyordu, ben de anlıyordum. Bunun insana imkânsız gelebileceğini biliyorum.

Albümde boy gösterme sırası Anne-Marie'ye geldi sonra. Antonio'nun elinden tutmuş, son derece çocuksu bir hava var ikisinde de. Antonio'nun üzerinde ona çok büyük gelen bir takım elbise var. Anne-Marie ise, dişten tırnaktan artırılıp Château-Thierry ya da Meaux'dan alınan gelinliklerden giymiş. Yaşının çok küçük olmasına karşın bakışlarında şaşırtıcı bir şey var; bir kocanın, soyu devam ettirecek torunların ve ikisine ait bir evi fethedildiğini söyleyen vahşi ya da hırslı bir şey.

Sonra, emzikteki Kevin'in görüntüleri geldi.

Devam edeyim mi, diye sordu az önce Georges.

XXII

Günler geçiyor, Véronique'e rastlama umudu azalıyordu ama, Antonio bundan dolayı üzüntü duymayı başaramıyordu. Buraya gelirken hissettiği o büyük ateş şimdi daha alçakgönüllü boyutlarda, ama daha kalıcı bir ocağa, karın boşluğundan hiç çıkmayan ve yaşamını değiştiren bir ateş topuna dönüşmüştü sanki.

Başlangıçta Anne-Marie'ye bin türlü yalan yanlış bahane uydurup Chambon ismini arayarak sokakları, caddeleri arşınlar, sırf kentin sakinlerini sorguya çekmek için kahvelerde fincan fincan kahve içerken, şimdi Véronique'in bir şekilde karşısına çıkması için büyük otellerle çevrelenmiş yolda, sahil boyunca yürümek ona yetiyordu. Ceviz kabuğunu doldurmayacak şeyler, bir parça ışık, rüzgârda kıpırtısız duran, koca mavi gökyüzüne çakılmış bir martı; o anda Véronique'in de martıyı tıpkı onun gibi gördüğüne kesinkes inanıyordu.

Üstelik olağandışı bir biçimde Véronique Crotoy'da değilse bile, bunun da pek önemi yoktu, nasıl olsa eylülde okullar açılınca görüşeceklerdi. Kuzeydeki o küçük limanda, elini tuzdan pul pul olmuş korkuluklarda dolaştırırken, bir villanın karşısında duraklarken nasıl da yanı başında olduğunu anlatacaktı ona, çünkü mutlaka o da dokunmuştu aynı korkuluklara, çünkü o da villayı olağandışı bulmuş olmalıydı.

Hayatı boyunca malzeme listelerinden, duvar ölçülerinden başka bir şey yazmamıştı. Şimdi ise, kafasında hep ona yolladığı kartpostallar yazarken yakalıyordu kendini. Köyden uzaklaşıyor, gidip Saint-Quentin Burnu'nun oradaki kumulların ortasında oturuyordu. Orada Véronique'e kumun kokusundan, yokuşlardan aşağı kumları tutmaya yarayan incecik otlardan, ufkun ötesinde, kumsalın sonunu ve denizin başlangıcını belirten o çizginin parlaklığından söz ediyordu. Ona, çocukluğundan beri yok olduklarını sandığı ve şimdi bir olağanüstülük duygusuyla yeniden kavuştuğu duyguları anlatıyordu. Sonra, er ya da geç kalkmak, karavana gitmek, mektuplaşmayı kesmek gerekiyordu, mektuplarını hep aynı sözcükle tamamlıyordu: teşekkürler.

Aklına getirmekten kaçınsa da, uzaktan uzağa Anne-Marie'nin olup bitenleri bildiğinin bilincindeydi. Olağandışı bir biçimde sigara içmeye başlamıştı gene, mide bulantılarının sıklığı azalmışsa da, zayıflamaya devam ediyordu. Antonio geceleri yanında yatarken onun uyumadığını hissedebiliyordu. Sabahları, yüzünde görmeye hiç alışık olmadığı gergin çizgilerle uyanıyordu.

Günler birbirini izledikçe, değişiklikler listesine yavaş yavaş yeni ayrıntılar ekleniyordu, tıpkı fırtına öncesinde toplanan ve insanın görmezden geldiği bulutlar gibi. Ne zamandan beri duymamıştı Antonio onun bile bile kalınlaştırdığı sesiyle şarkı mırıldandığını ya da güldüğünü? Artık birbirlerine dokunmuyorlardı.

Bazen, bir saniyelik bir zaman dilimi içinde, ne kadar mutlu olduğunu ona söylemenin içten içe nasıl da hoşuna gideceğini fark ederek dehşete kapılıyordu.

XXIII

Taksi çağırdı. On beş dakika içinde aşağıda olur, dediler. Her şey sahanlıkta çoktan hazır; 'her şey' pek büyük bir yer tutmuyor zaten: üç valizle, kutularının içindeki kemanlar. Yeni adresini öğrendiği zaman masayla iki sandalyeyi evine teslim edecekler. Mal sahibi kefil oldu. Pencerenin alınıp yerine takılması geçen ayki kiranın yerini tutacak.

Evi aldığı gibi tertemiz ve bomboş teslim ediyor. Her zaman ani bir kararla ardına bile bakmadan gitmeyi hayal etmişti, şimdiki durum böyle değil. Pervazı yarıya kadar kapattı, kirişlere vuran ve beyaz duvarlardan birini okşayan bir güneş ışığı giriyor içeri.

Burada keyfim yerindeydi, dedi yüksek sesle onu sarmalamış ve –ancak şimdi anlıyordu bunu– diğer her yerden daha çok korumuş olan mekâna teşekkür edercesine. Kış geceleri, dışarısı buz keserken yastıklarına gömülmüş, bitmek bilmeyen güzel romanlar okurken görüyor kendini. İşten her çıktığında, içinde rahatlamaya benzer hiçbir duygu olmaksızın buraya geldiğini anımsamıyor, düşmanlık da soğuk gibi kapıdan içeri girmezdi.

Ve havanın çok sıcak olmasına karşın –ağustos ayının başından bu yana Montmirail'da kızıl sıcaklar dinmedi–, titriyor. Gözlerini kapatıyor. Gidecek, gitmeli, ama cesareti yok. İçinde yalnızca korku ve haksızlığa

uğradığı duygusu var. Neden gitmeler onlardan nefret edenlerin payına düşer hep?

Aşağıda kornaya basıldı. Valizlerini indirmek için şoförden yardım aldı. Şoför merdivenlerde alnını kuruluyor, boktan sıcaklar, diyor. Sonra: Affedersiniz, küçükhanım.

Docteur-Farny Sokağı'nda titremeye devam ediyor. Ona bir şal ya da kazak gerek. Her şey valizde kaldı. Kaleyi, kiliseyi ve atölyeyi çevreleyen duvarların rengi mat beyaza döndü. Kaldırımlarda kimsecikler yok, köpekler gölgede tembel tembel yatıyorlar. Meksika bu, diyor gene şoför. Akşam trenine mi bineceksiniz? Çok erken olacaksınız garda.

XXIV

Crotoy'dan döndüklerinde, Antonio sabretmeyi öğrenmişti. Okulların açılmasına bir buçuk ay vardı, hiçbir şey değildi bu. O andan sonra önünde o kadar dolu dolu zamanlar olacaktı ki, daha uzun zaman bile bekleyebilirdi.

Geldikleri akşam Georges'la beraber yemek yediler, Georges kamyonunu geri aldı, Matmazel Chambon'un adını ağzına bile almadı. Ertesi gün, Brötanya'dan dönen Kevin'i almak için gara gittiler. Kevin Anne-Marie'ye tekrar canlılık getirdi. Anne-Marie'nin uzaktan akrabalarının olduğu Condat'da geçirilecek on beş günlük bir tatil kalıyordu geriye. Antonio kendi iznini tükettiğine göre, o da oraya oğluyla beraber gidecekti. Bu sefer bayram ediyordu bunun için.

Evde hayat yeniden başladı. Ufak karşıtlıklardan, kısa mutluluklardan oluşma bir hayat bu. Gittikleri günden bu yana gökyüzü değişmişti. Yağmur yağmıştı. Çimenlerin bu kadar kocaman olması, bunca solmuş çiçek insanı şaşırtıyordu. Otları önce kırkmak, sonra düzgünce kesmek gerekiyordu.

Şantiyede iş ilerlemişti. Antonio başı önünde işe atıldı. Ama akşamları eve dönerken sık sık Docteur-Farny Sokağı'ndan geçiyordu. Pervazla kapatılmış pencereye düşünceler yöneltiyordu.

❁

Ağustos ayının son günlerinde fırtınalar, birkaç kez işi durdurmalarını gerektirecek kadar sıklaştı. Sonunda eylül geldi. Okullar on dördünde açılacaktı.

Ayın on ikisinde, ucuz süpermarketler olduğu için beraberce Château-Thierry'ye gittiler. Kevin tatilde çok büyümüştü. Elbiselerini ve eşyalarını yenilemek gerekiyordu. Kevin'e koyu yeşil tonlardaki o uzun kollu penye kazaklardan ve okul bahçelerinde çınarların dökülen yapraklarını, saat daha altıda yakılan ışıkları, ıslanmamak için kafaya konan çantayı akla getiren iri çizgili kadife pantolonlardan aldılar. Antonio kendine de çizgili, yakasında küçük, sedefli düğmeleri olan, son derece zarif bulduğu bir gömlek aldı.

Akşamleyin geri dönerken müstakbel komşularına rastladılar, yandaki araziyi satın alıp inşaat iznini asmış olan bir çifttiler. Onları bir aperitif içmeye davet ettiler. Kadın ilk çocuğuna hamileydi, adam Paris'te memurdu. Önce bir süre kırda yaşamanın avantajlarından söz ettiler, sonra Anne-Marie evi gezdirmek üzere kadını sürükledi. Antonio da bundan çalıştığı işletmeyi pazarlamak için yararlandı ve bir kâğıda Van Hamme'ın adresini yazdı.

❁

Ortak bir uyumla ilk gün Kevin'i okula beraberce götürmeye karar vermişlerdi. Böylece Kevin'in yeni öğretmeni olan, önceki yıl şöyle ayaküstü karşılaştıkları Mösyö A.'ya da kendilerini tanıtabileceklerdi.

On dördü sabahı Antonio her zamankinden daha erken kalktı, özenle tıraş oldu, saçlarını kolonyayla düzeltti ve küçük sedefli düğmeleri görünen *parme* çizgili gömleği üstüne geçirdi.

Katolik okulun çevresi ana baba günüydü. Arabayı park edebilmek için atölyeye doğru çıkmak zorunda kaldılar, Anne-Marie bir yer biliyordu.

İçeride, katedral camlarıyla aydınlanmaktan çok kararmış olan büyük salonda, sırtlarında çantalarıyla dört bir yana koşturan bir çocuk yığını vardı. Su boğazlarına dek çıktığı halde içine atlamakta hâlâ duraksayan yüzücülere benzeyen öğretmenleri fark ediyorlardı yanlarından geçtikçe. Yüreği duracak hale gelen Antonio, Véronique'i göreceği ânı bekliyordu Sonunda Kevin'in öğretmeniyle el sıkışabildiler. Matmazel Chambon burada değil mi, diye sordu patavatsızca Anne-Marie. Ona da bir merhaba demek isterdik.

Mösyö A. çevrelerindeki gürültü yüzünden bağırmak zorunda kaldı. Bize kötü bir oyun oynadı, madam, diye yanıtladı. Geçen ay gitti. Şimdilik yerine kimseyi bulamadık.

❋

Antonio bütün gün boyunca, bir dakika önce ne yaptığını unutarak ya da sıvayı bitirdiğini sonradan fark ederek makine gibi çalıştı. Akşama doğru, dost bir işletmenin onlara ödünç vermiş olduğu fazla payandaları geri götürdü. Sonra eve yöneldi. Birdenbire bundan vazgeçti. Geri döndü.

Yol artık başaklara uzanmıyordu, hasat biteli epey zaman olmuştu. Tarla sahibi sapları yakacağına toprağa gömmüştü. Tarlalar artık kalın, neredeyse sırf kara topraktan oluşma kocaman yüzeylerdi. Yakında üzerlerinden sürgüyle geçilecek olan tümseklerin ortasında, sapların eskiden pırıl pırıl olan, şimdi çiğnenmiş, çamurlu altınımsılığı görülebiliyordu.

Akşamla birlikte, sol taraftan, Chaussée de Mécringes'den nemli bir sis yükseliyordu. Pek uzakta olmayan

kavakların oluşturduğu perde, yapraklarını dökmeye başlamıştı bile. Arkadaki ormandan tırnakla kazındığı zaman ölü odundan yükselen kokuyla karışan bir küf kokusu geliyordu. Tam karşıda Montmirail, kendi üzerine kapanır gibiydi, tıpkı yavaşça sallanan şato parmaklıkları gibi. Artık açık değillerdir, henüz kapanmamışlardır da.

Antonio dindirilmez bir titremeye tutulmuştu, boşu boşuna ovunup duruyordu, bu hiçbir işe yaramıyordu. Onu sarmakta olan soğuk, toprağın soğuğundan daha kötüydü. Kışın, bitmek bilmez bir kışın yokuştan aşağı yuvarlandığını görüyordu. Gece çökmeye başlamıştı. Biteceğini de sanmıyordu hiç.

Eve döndüğünde Anne-Marie sofrayı kuruyor, Kevin de ona yardım ediyordu. Geç kaldın, dedi Anne-Marie. Antonio yanıt vermeden salona gitti, arabanın anahtarlarını sehpanın üzerine fırlattı, gözlerini tavana dikerek kanepenin üzerine uzandı. Yaşamı, geleceği hiç bu kadar apaçık serilmemişti gözlerinin önüne. Saati yetmiş beş franka çalışmaya devam edecekti. Taş yontarken maske takmamakta inat ederse belki bir gün, tıpkı babasının başına geldiği gibi, ciğerleri mahvolacaktı. Bir emekli aylığı edinebilmek için dövüşecekti. Ayda dört bin frank. Böylece o da, gene babası gibi meyve sebze ekmek, hayvan yetiştirmek zorunda kalacaktı.

Anne-Marie'nin birtakım işlerle uğraştığı mutfağa döndü. Üst kattaki çizmeleri düşündü. İleride, diye düşündü, yaşlandığı zaman, atölyeden eve geldiğinde, bütçeyi şimdiki kadar bile zorlayamayacakları iki çocukla, o çizmelere heyecanla bakacak. Noel Baba yaşamı boyunca bir kerecik gelmiş olacak ve o çizmeleri ona ben almadım.

Ayağa kalkıp arabanın anahtarlarını aldı. Mutfağın önünden geçerken Anne-Marie, nereye gidiyorsun, diye sordu.

Kadının yüzüne bakmak için bir saniye durdu.

Ben sana soru soruyor muyum?

Yol boyunca, o âna dek birbirleriyle asla böyle konuşmadıklarını düşündü. Birden istemsizce frene bastı. Aklından bir şey geçmişti.

Ne olmuştu?

Ve yanıt: hiçbir şey.

❄

Adresi biliyordu, uzun zamandır gelmemişti. Cam kırıklarıyla donatılmış duvarlar evi çevreliyordu. Arabayı giriş kapısının önüne park etti. Bir gece lambasıyla aydınlatılmış diyafonun üstünde, kapıyı kimin çaldığını anlamaya yarayan video aygıtlarından vardı. Düğmeye bastığında bir ışık yandı. Biraz zaman geçti, sonra kapılar kendiliğinden açıldı.

Van Hamme kapıda bekliyordu. Uzun zaman sabrettim, diyordu. Ama bize katılacağını kesinlikle biliyordum.

Arkasında, salonun öbür ucunda Mallard'la tanımadığı iki adam daha vardı.

Rica ederim, gir, diye ısrar ediyordu Van Hamme. Biz de ufak bir toplantı yapmayı kararlaştırmıştık. Şöyle biz bize bir toplantı.

Aramıza hoş geldin.

Eric Holder

MATMAZEL CHAMBON

CAN

Genç öğretmen *Matmazel Chambon,* öğrencilerinden birinin babası olan *Antonio* ile karşılaşana dek, yaşamında karşısına çıkan fırsatları kullanmayıp içine gömmüş, belki de bilerek sıradanlaşmış genç bir kadındır. Duvarcı ustası olan *Antonio* da, ailesini alınteriyle geçindirmek dışında hiçbir rengi olmayan sıradan bir yaşam sürmektedir. Ürkek adımlarla başlayan bu sevdalanma olayı her şeyi alt üst eder. Yaşamakta oldukları mutluluğun, yerleşik değerlerle uyuşmadığını, uyuşmayacağını anlarlar. Eski sıradan yaşamlarına dönmeleri artık söz konusu değildir. Bu da yeni, sarsıcı bir yaşamla karşı karşıya olmaları demektir. Bu uyuşmazlık içinde tehlikeli yollara da düşecekler, *Antonio* bile alınteriyle yetinmekten vazgeçip, sonu gelmez yeni tutkulara kapılacaktır. *Matmazel Chambon, h*er insanın bir evren, her yaşamın bir 'fırtına öncesi sessizlik' olduğunu iliklerinize kadar hissettirecek değişik bir roman. *Eric Holder*, cesaretimizle yüz yüze gelmeye çağırıyor hepimizi.

Kapaktaki resim : FRANZ VON STUCK

ISBN 975.510.910-2

9789755 109107

KDV İÇİNDEDİR